

Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolieriaus 2016 m. veiklos ataskaita

Vilnius

2017

TURINYS

IŽANGINIS ŽODIS	3
I. TARNYBOS VEIKLOS APŽVALGA.....	4
1. BENDRA 2016 M. ATLIKTŲ TYRIMŲ STATISTIKA.....	8
2. TYRIMAI.....	16
2.1. Tyrimai dėl galimos diskriminacijos lyties pagrindu	16
2.2. Tyrimai dėl galimos diskriminacijos rasės, tautybės, kalbos, kilmės ir etninės priklausomybės pagrindais.....	20
2.3. Tyrimai dėl galimos diskriminacijos socialinės padėties pagrindu	25
2.4. Tyrimai dėl galimos diskriminacijos tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, religijos pagrindais.....	27
2.5. Tyrimai dėl galimos diskriminacijos amžiaus pagrindu	30
2.6. Tyrimai dėl galimos diskriminacijos lytinės orientacijos pagrindu	33
2.7. Tyrimai dėl galimos diskriminacijos negalios pagrindu.....	36
3. LYGIŲ GALIMYBIŲ INTEGRAVIMAS	40
3.1. Lygių galimybių skatinimas viešajame sektoriuje.....	41
3.2. Lygių galimybių principo įgyvendinimas darbo santykiuose.....	42
3.3. Kova su smurtu dėl lyties.....	43
3.4. Nacionaliniai lygybės ir įvairovės apdovanojimai 2015.....	45
4. LYGIŲ GALIMYBIŲ SKLAIDA	45
4.1. Lietuvos savivaldybių lankymas.....	45
4.2. Tarptautinis ir nacionalinis bendradarbiavimas	47
5. LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIAUS TARNYBOS VALDYMAS.....	50
5.1. Žmogiškieji ištekliai	51
5.2. Finansiniai ištekliai	58
II. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	59
TARNYBOS VEIKLOS PRIORITETAİ 2017 METAMS.....	62

IŽANGINIS ŽODIS

2016 metais Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos inicijuotus Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo ir Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo pakeitimus, kuriuose numatyti pokyčiai užtikrina aukščiausius lygių galimybių kontrolieriui keliamus nešališkumo, nepriklausomumo ir profesionalumo standartus. Be kitų priimtų pakeitimų, svarbu paminėti, kad buvo praplėsta lygių galimybių kontrolieriaus kompetencija: kontrolierius, be kita ko, vykdo ir prevencinę bei švietėjišką veiklą, lygių galimybių užtikrinimo sklaidą.

Esu įsitikinusi, kad, siekiant efektyvumo mažinant diskriminaciją, Tarnybai pateiktų skundų tyrimas nėra ir negali būti vertinamas, kaip pagrindinė veikla, priešingai, tiek skundų tyrimas, tiek prevencinė ir švietėjiška veikla yra ir turi būti vienodai svarbios veiklos.

Siekiant optimizuoti Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos darbą, 2016 m. buvo įsteigti Teisės, Lygių galimybių integravimo ir Veiklos administravimo skyriai.

2016 metų I pusmetyje buvo baigtas 2015 m. pradėtas visų 60 Lietuvos savivaldybių lankymo ciklas, pristatant Tarnybos veiklą. Apsilankius visose Lietuvos savivaldybėse, darytina išvada, kad savivaldybių vadovybei ir administracijos darbuotojams trūksta informacijos apie lygių galimybių, nediskriminavimo principo integravimo svarbą, todėl 2016 metais Tarnyba parengė projektą „Savivaldybės sėkmės kodas – lyčių lygybė“, kuris valstybės projektų planavimo būdu buvo atrinktas ir patvirtintas finansavimui iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų ir kuris yra skirtas sistemškai siekti lygių galimybių užtikrinimo. Tikiu, kad mūsų valstybės stiprybė priklauso nuo kiekvienos savivaldybės ir nuo kiekvieno jos gyventojo lygių galimybių, kaip pamatinių žmogaus teisių, užtikrinimo.

Taip pat svarbu pažymėti, kad 2016 m. buvo vystomas socialinis dialogas su atskirus diskriminacijos pagrindus atstovaujančiomis nevyriausybinėmis organizacijomis bei stiprinamas bendradarbiavimas su akademine bendruomene; daug dėmesio skirta tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimui.

Esu tikra, kad būdami efektyvūs, profesionalūs, nešališki ir atviri sėkmingai ginsime kiekvieno žmogaus teises, laisves ir teisėtus interesus ir 2017 metais.

Lygių galimybių kontrolierė

Agneta Skardžiuvienė

I. TARNYBOS VEIKLOS APŽVALGA

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba (toliau – ir Tarnyba) yra nepriklausoma, Lietuvos Respublikos Seimui atskaitinga institucija, įsteigta remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 73 str., kuri nuo 1999 m. (iki 2003 m. – Moterų ir vyrų lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba) prisideda prie lygių galimybių užtikrinimo, vykdydama įstatymų ir kitų teisės aktų jai pavestas funkcijas.

Lygių galimybių kontrolierius (toliau – ir kontrolierius), įgyvendindamas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, įtvirtinančias asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu, atlieka Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo bei Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo vykdymo priežiūrą.

Lygių galimybių kontrolierius, vadovaudamasis teisėtumo, nešališkumo ir teisingumo principais, įstatymu apibrėžtose kompetencijos ribose, tiria skundus, atlieka tyrimus savo iniciatyva, teikia konsultacijas dėl paklausimų, atlieka nepriklausomus tyrimus, susijusius su diskriminacijos atvejais ir nepriklausomas diskriminacijos padėties apžvalgas, skelbia nepriklausomas diskriminacijos padėties ataskaitas, teikia išvadas ir rekomendacijas, pasiūlymus valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms dėl teisės aktų tobulinimo ir lygių teisių įgyvendinimo politikos prioritetų taip pat nuo 2017 m. sausio 1 d., įsigaliojus naujos redakcijos Lygių galimybių įstatymui¹, vykdo prevencinę ir švietėjišką veiklą, lygių galimybių užtikrinimo sklaidą². Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės rekomendaciją³ lygių galimybių kontrolierius kontroliuoja Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatų, susijusių su lygių galimybių užtikrinimu, įgyvendinimą.

Pažymėtina, kad Tarnyba 2016 m. pagal gautą finansavimą dalyvavo ir toliau dalyvauja įgyvendinant šias nacionalines programas: Nediskriminavimo skatinimo tarpinstitucinį veiklos planą⁴, kuris nuo 2017 m. sausio 1 d. neteko galios⁵, ir Valstybinę moterų ir vyrų lygių galimybių 2015-2021 metų programą⁶.

¹ 2016 m. lapkričio 8 d. Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo Nr. IX-1826 pakeitimo įstatymas Nr. XII-2768.

² Lygių galimybių įstatymo 17 str.

³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. rugpjūčio 31 d. nutarimas Nr. 894 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gruodžio 8 d. nutarimo Nr. 1739 „Dėl Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos ir jos Fakultatyvaus protokolo įgyvendinimo“ pakeitimo”.

⁴ 2015 m. sausio 28 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 46 „Dėl nediskriminavimo skatinimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo”.

⁵ 2016 m. lapkričio 2 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1081 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. sausio 28 d. nutarimo Nr. 46 „Dėl Nediskriminavimo skatinimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“ pripažinimo netekusiu galios”.

⁶ 2015 m. vasario 4 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 112 „Dėl Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2015–2021 metų programos patvirtinimo”.

Dalyvaudama įgyvendinant Valstybinę moterų ir vyrų lygių galimybių 2015-2021 metų programą, Tarnyba 2016 m. spalio mėn. parengė projektą „Savivaldybės sėkmės kodas – lyčių lygybė“, kuris valstybės projektų planavimo būdu buvo atrinktas ir patvirtintas finansavimui iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų pagal 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 7 prioriteto „Kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas“ įgyvendinimo priemonę Nr. 07.3.4-ESFA-V-425 „Moterų ir vyrų lygybės skatinimas“. Projekto tikslas – sistemiskai siekti moterų ir vyrų padėties skirtumų mažinimo savivaldybėse, ugdant viešojo sektoriaus subjektų sąmoningumą lyčių lygybės klausimais, gebėjimus atpažinti moterų ir vyrų (ne)lygybę lemiančius veiksnius, kurti ir diegti tikslines priemones lygioms galimybėms užtikrinti.

Taip pat Tarnyba nuolat inicijuoja paraiškų teikimą tarptautiniam finansavimui gauti, siekiant pritraukti investicijas į Lietuvos valstybę lygių galimybių užtikrinimui ir diskriminacijos prevencijai. 2016 m. Tarnyba pradėjo vykdyti 2015 metais laimėtą Europos Komisijos iš dalies finansuojamą projektą „Teisinės bazės tobulinimas ir kompetencijos didinimas veiksmingam lygių galimybių ir nediskriminavimo principų įgyvendinimui“ (angl. k. „Moving Towards Social Change: Building Knowledge Base and Effective Legislation on Equality and Non-discrimination“)⁷. 2016 m. lapkričio mėn. Europos Komisijos Teisingumo ir vartotojų generalinio direktorato sprendimu⁸ patvirtintas projektas, kuriame Tarnyba kartu su Estijos ir Islandijos partneriais dalyvauja Estijos Lyčių lygybės ir lygių galimybių komisaro tarnybos vadovaujamame tarptautiniame projekte „BREAK! – kova su lyčių stereotipais naudojant įvairių medijų turinį ir priemones“. Taip pat 2016 m. gruodžio mėn. patvirtintas Europos Komisijos dalinis finansavimas Tarnybos inicijuotam projektui, kuris iš 12 finansavimui patvirtintų projektų įvertintas aukščiausiu balu. Šio projekto tema: „Stop smurtui prieš moteris: nuo sąmoningumo didinimo iki nulinės tolerancijos aukų kaltinimui“ (angl. k. „Stop Violence Against Women: From (A)wareness to (Z)ero Victims Blaming“)⁹.

2016 m. gegužės mėn. Lietuva laimėjo Europos Sąjungos Dvynių programos projektą Ukrainoje „Ukrainos parlamento Vyriausiojo žmogaus teisių komisaro institucinių gebėjimų stiprinimas žmogaus teisių ir laisvių klausimais“. Šiame projekte Tarnyba dalyvauja su pagrindiniu projekto vykdytoju – Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaiga – ir kitomis institucijomis-partnerėmis iš Lietuvos ir

⁷ Daugiau apie projektą žr. <http://www.lygybe.lt/lt/teisinesbazestobulinimas>.

⁸ 2016 m. lapkričio 10 d. Europos Komisijos Teisingumo ir vartotojų generalinio direktorato sprendimas Nr. ARES (2016) 6352514.

⁹ 2016 m. gruodžio 8 d. Europos Komisijos Teisingumo ir vartotojų generalinio direktorato sprendimas Nr. ARES (2016) 685243.

Austrijos (Austrija dalyvauja kaip projekto jaunesnysis partneris): Lietuvos teisės institutu, Valstybine duomenų apsaugos inspekcija, Vilniaus universitetu, Centrine projektų valdymo agentūra, Austrijos Liudviko Bolcmano žmogaus teisių institutu.

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos 2016 – 2018-ųjų metų strateginiame veiklos plane¹⁰, 2016 m. buvo numatyti šie veiklos prioritetai: 1) dokumentų valdymo sistemos atnaujinimas (2016 m. I ketv.); 2) pasiūlymų dėl teisės aktų, reglamentuojančių Tarnybos veiklą, teikimas (2016 m. I ketv.); 3) Tarnybos veiklos viešinimas miestų ir rajonų savivaldybėse (2016 m. I - II ketv.); 4) Nacionaliniai lygybės ir įvairovės apdovanojimai (2016 m. I - II ketv.); 5) Tarnybos darbuotojų kvalifikacinių gebėjimų tobulinimas (2016 m. I - IV ketv.); 6) Bendradarbiavimo su nevyriausybinėmis organizacijomis bei akademinė bendruomene stiprinimas (2016 m. I - IV ketv.).

Pasiekti rezultatai: 1) 2016 m. I ketv. įdiegta dokumentų valdymo sistema¹¹; 2) 2016 m. lapkričio 8 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos inicijuotą naują Lygių galimybių įstatymo¹² ir Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo¹³ redakciją. Naujoje Lygių galimybių įstatymo redakcijoje numatyti pokyčiai užtikrina aukščiausius Tarnybai keliamus nepriklausomumo standartus. Esminiai pokyčiai apima kontrolieriui keliamus kvalifikacinius reikalavimus bei aiškiai reglamentuoja iki šiol nenumatytą kontrolieriaus nešališkumą ir nepriklausomumą. Naujoje įstatymo redakcijoje numatyta, kad kontrolierius privalo turėti ne tik aukštąjį teisinį išsilavinimą, bet aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą – teisės bakalauro ir teisės magistro kvalifikacinius laipsnius arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą). Vietoj iki šiol buvusio 5 metų teisinio darbo stažo, numatytas 10 metų teisinio darbo stažas, taip jį suvienodinant su kitais Seimo skiriamais kontrolieriais. Užtikrinant kontrolieriaus nešališkumą ir nepriklausomumą, numatytas ribotas kadencijų skaičius – tas pats asmuo lygių galimybių kontrolieriumi gali būti skiriamas ne daugiau kaip du kartus iš eilės. Prieš prisiekdamas turi sustabdyti savo veiklą politinėse partijose iki kadencijos pabaigos. Priimtame įstatyme patikslintas priežasčių sąrašas, dėl kurių kontrolieriaus įgaliojimai nutrūksta: numatyta priežastis – „kai sulaužo priesaiką“. Taip pat papildyta lygių galimybių kontrolieriaus kompetencija – vykdyti prevencinę ir švietėjišką veiklą bei lygių galimybių užtikrinimo sklaidą. Minėto įstatymo redakcija suvienodino skundo tyrimo terminus su kitų kontrolierių tyrimo terminais: skundas turi būti ištirtas ir pareiškėjui atsakyta per 3 mėnesius nuo skundo gavimo dienos. Jei

¹⁰ 2015 m. gruodžio 18 d. lygių galimybių kontrolieriaus įsakymas Nr. V-26 patvirtinantis 2016-2018-ųjų metų strateginį veiklos planą.

¹¹ Daugiau žr. skyriuje V. LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIAUS TARNYBOS VALDYMAS.

¹² 2016 m. lapkričio 8 d. Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo Nr. IX-1826 pakeitimo įstatymas Nr. XII-2768.

¹³ 2016 m. lapkričio 8 d. Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo Nr. VIII-947 pakeitimo įstatymas Nr. XII-2767.

kontrolierius atsisako nagrinėti skundą, pareiškėjas apie tai informuojamas ne vėliau kaip per 10 darbo dienų (anksčiau buvo numatyta 15 darbo dienų); 3) 2016 m. birželio mėn. buvo baigtas 2015 m. pradėtas visų 60 Lietuvos savivaldybių lankymo ciklas¹⁴; 4) 2016 m. balandžio 18 d. Nacionalinių lygybės ir įvairovės apdovanojimų 2015 organizatoriai – Tarnyba kartu su Nacionaliniu lygybės ir įvairovės forumu – pakvietė renginio svečius į iškilmingą ceremoniją Lietuvos nacionalinėje filharmonijoje. Nacionaliniai lygybės ir įvairovės apdovanojimai buvo įteikti lygybės ir įvairovės srityje nusipelniusiems asmenims, organizacijoms ir iniciatyvoms¹⁵; 5) Tarnybos darbuotojai 2016 m. gilino žinias efektyvaus rašymo mokymuose, pagal atliekamas funkcijas darbuotojai dalyvavo viešųjų pirkimų, finansų valdymo, personalo valdymo, komunikacijos strategijos kūrimo bei konfliktinių situacijų valdymo mokymuose, taip pat Europos Tarybos, Europos Komisijos, Europos teisės akademijos bei kitų tarptautinių organizacijų rengiamuose seminaruose teisininkams bei periodiškai organizuojamuose susitikimuose Tarnyboje su žmogaus teisių ir lygių galimybių klausimais dirbančiais įvairių sričių specialistais, mokslininkais ir ekspertais¹⁶; 6) 2016 m. buvo vystomas socialinis dialogas su atskirus diskriminacijos pagrindus atstovaujančiomis nevyriausybėmis organizacijomis (pvz. su tautinių mažumų atstovais, moterų, asmenų su negalia, LGBT* asmenų teisių organizacijų nariais ir kt.) bei stiprinamas bendradarbiavimas su akademinė bendruomene: pasirašyta bendradarbiavimo sutartis su Vilniaus universiteto Lyčių studijos centru, Tarnybos veikla pristatyta Mykolo Romerio universiteto, Lietuvos edukologijos universiteto ir Vilniaus universiteto studentams; daug dėmesio skirta tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimui.

¹⁴ Daugiau žr. skyriuje 4.1. Lietuvos savivaldybių lankymas.

¹⁵ Daugiau žr. skyriuje 3.4. Nacionaliniai lygybės ir įvairovės apdovanojimai 2015.

¹⁶ Daugiau žr. skyriuje 5.1. Žmogiškieji ištekliai.

1. BENDRA 2016 M. ATLIKTŲ TYRIMŲ STATISTIKA

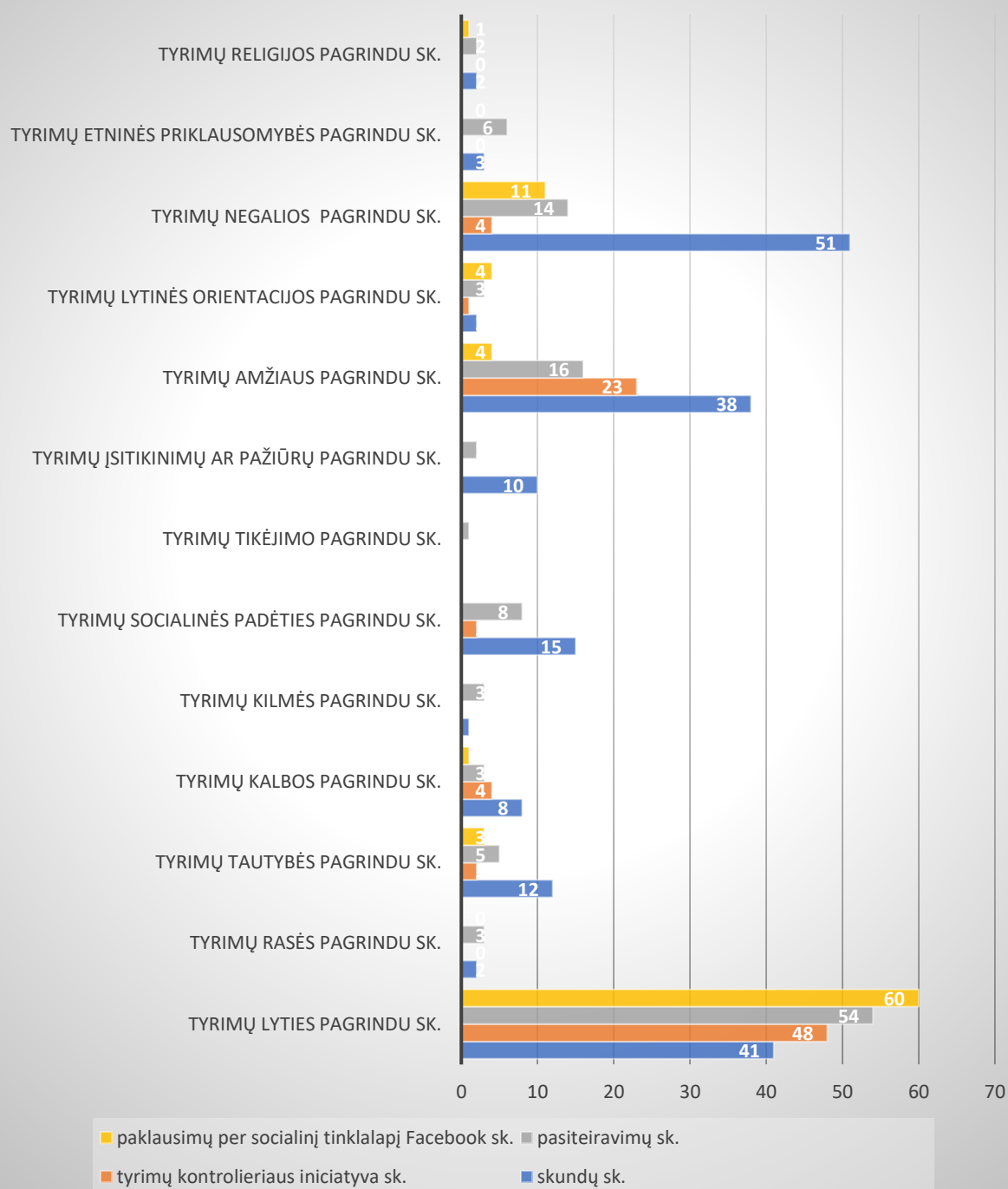
2016 m. Tarnyboje buvo gauta 260 skundų, 185 pasiteiravimai elektroniniu paštu ir 94 paklausimai per socialinį tinklalapį Facebook, taip pat buvo pradėti 68 tyrimai kontrolieriaus iniciatyva dėl galimos diskriminacijos (žr. 1 pav.).

1 pav. Kreipimųsi dinamika

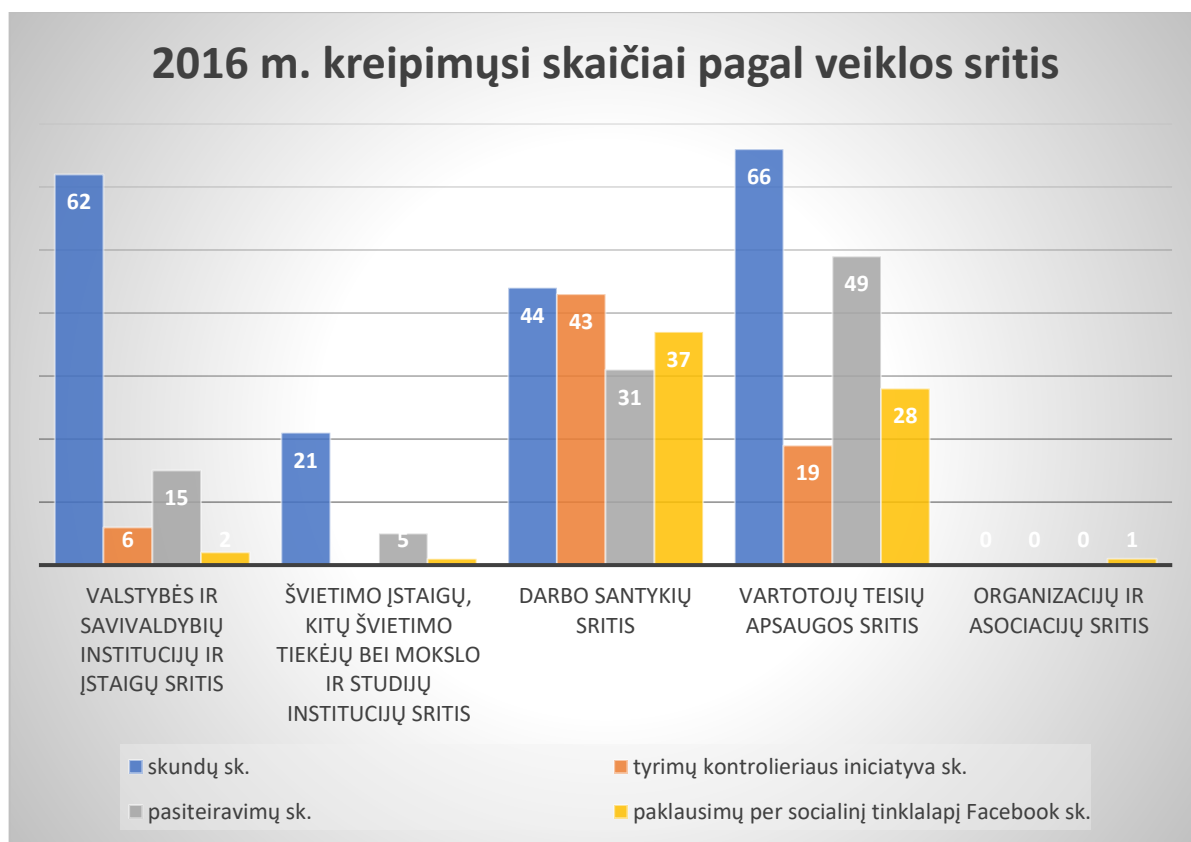
2016 m. daugiausia kreipimųsi gauta dėl galimos diskriminacijos lyties pagrindu – 202, kas sudaro 31,5 proc. visų kreipimųsi, amžiaus pagrindu – 81 (12,5 proc.), negalios pagrindu – 80 (12,4 proc.). Kitais pagrindais dėl galimos diskriminacijos kreiptasi gerokai mažiau: dėl socialinės padėties kreiptasi 25 kartus, dėl tautybės – 22 kartus, dėl kalbos – 16 kartų, dėl įsitikinimų ar pažiūrų – 12 kartų, dėl lytinės orientacijos – 10 kartų, dėl etninės priklausomybės – 9 kartus, dėl rasės ir dėl religijos – po 5 kartus, dėl kilmės – 4 kartus ir dėl tikėjimo – 1 kartą (žr. 2 pav.).

2016 m. kreipimūsi skaičius pagal galimus diskriminacijos pagrindus

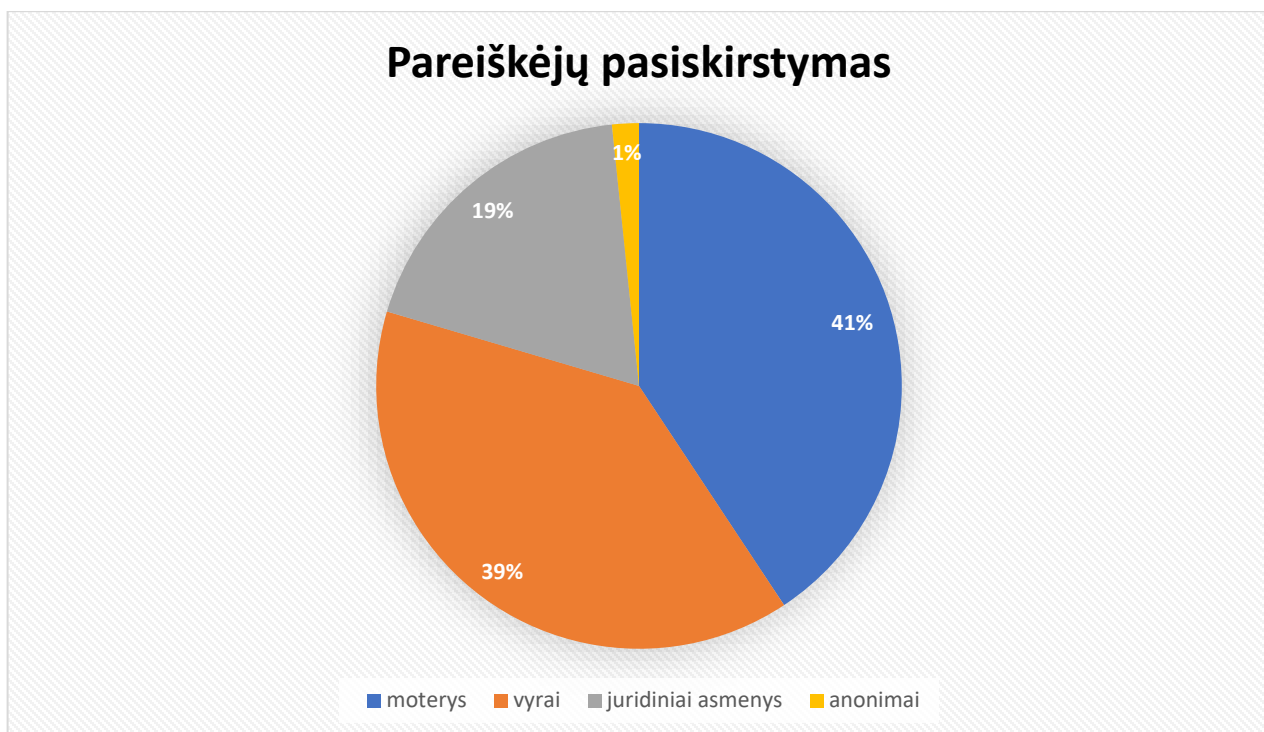
2 pav. 2016 m. gautų kreipimūsi skaičius pagal galimus diskriminacijos pagrindus

Dažniausiai pareiškėjai į lygių galimybių kontrolierių kreipėsi dėl galimos diskriminacijos vartotojų teisių apsaugos (162 kreipimaisi), darbo santykių (155 kreipimaisi), valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų (85 kreipimaisi) srityse. (žr. 3 pav.)

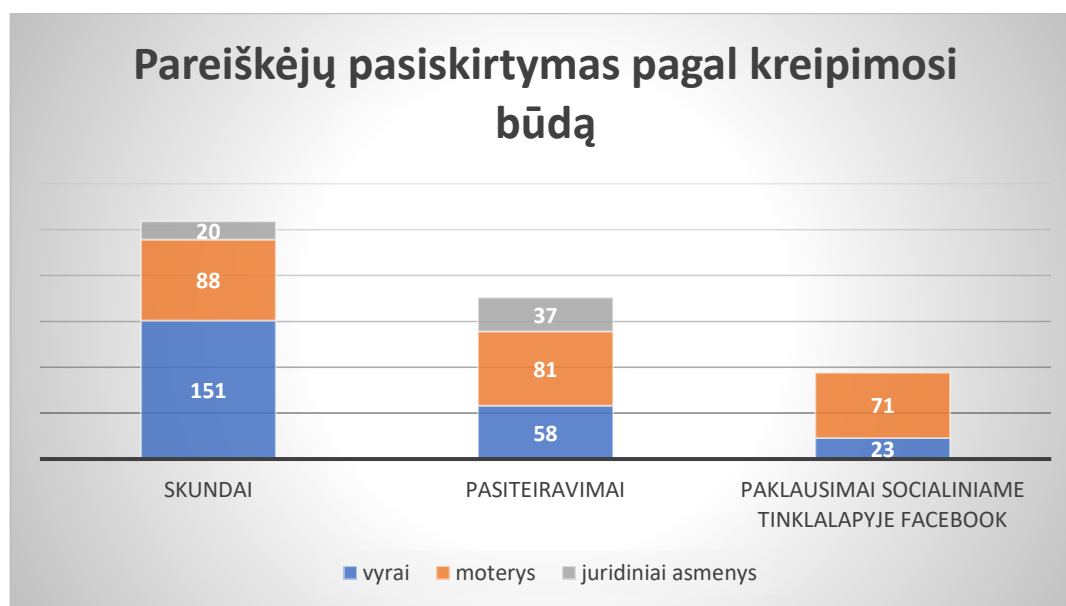
3 pav. 2016 m. kreipimūsi skaičius pagal veiklos sritis

2016 m. į Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybą dažniausiai kreipėsi fiziniai asmenys: 41 proc. pareiškėjų sudaro moterys, 39 proc. pareiškėjų – vyrai; juridiniai asmenys sudaro 19 proc. pareiškėjų, anoniminiai pareiškėjai – 1 proc. (žr. 4 pav.)

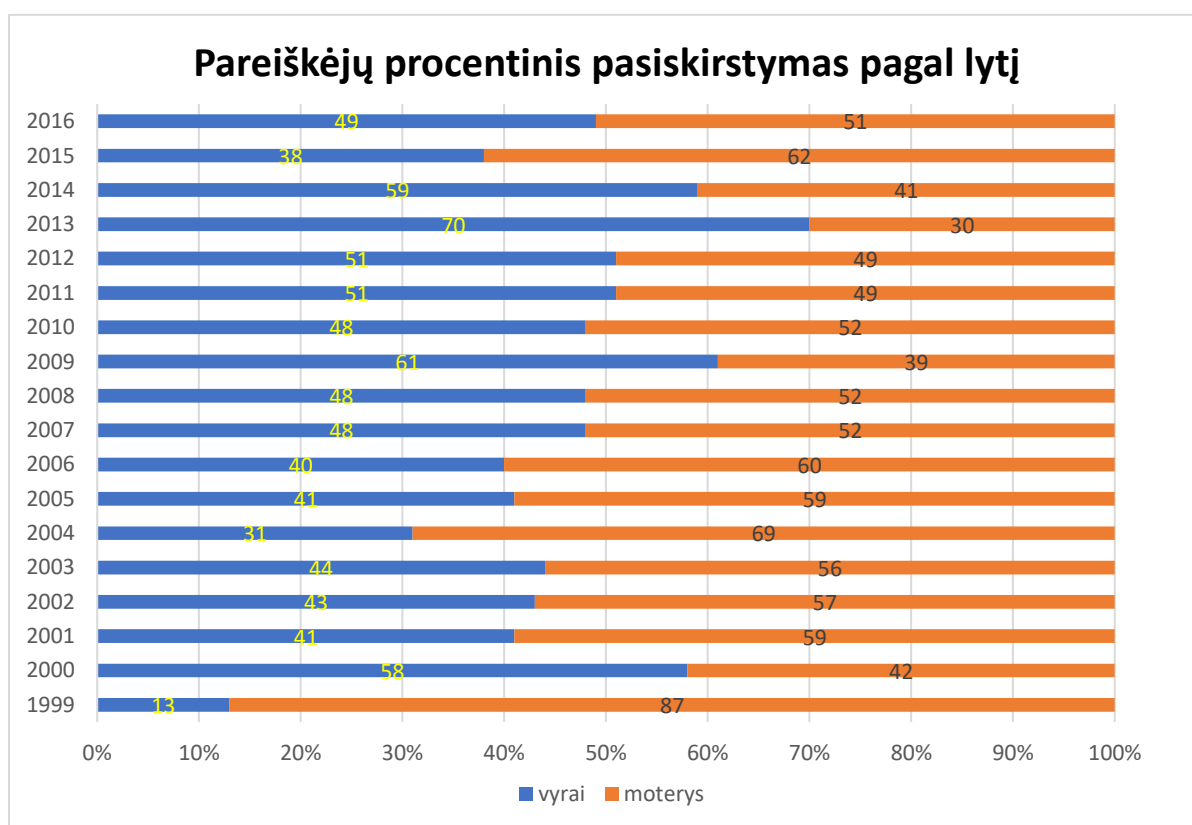
4 pav. Pareiškėjų pasiskirstymas

2016 m. į Tarnybą su skundu dėl galimos diskriminacijos dažniau kreipėsi vyrai (151 skundas) nei moterys (88 skundai), juridiniai asmenys pateikė 20 skundų, 1 skundas – anoniminis. Su pasiteiravimais dažniau kreipėsi moterys (81 kreipimasis) nei vyrai (58 kreipimaisi), juridiniai asmenys pateikė 37 kreipimusis, 9 kreipimaisi – anoniminiai. Per socialinį tinklalapį Facebook į lygių galimybių kontrolierių dažniausiai kreipėsi moterys – 71 kartą, vyrai – 23 kartus (žr. 5 pav.).

5 pav. Pareiškėjų pasiskirstymas pagal kreipimosi būdą

Žemiau pateiktoje diagramoje matyti, kaip keitėsi fizinių pareiškėjų pasiskirstymas pagal lytį nuo Tarnybos veiklos pradžios (žr. 6 pav.)

6 pav. Pareiškėjų procentinis pasiskirstymas pagal lytį

Pareiškėjų analizė rodo (žr. 7 pav.), kad dažniausiai pažeistas teisės dėl galimos diskriminacijos gina Vilniaus regiono gyventojai. 2016 m. iš 100 tūkst. regiono gyventojų į Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybą kreipėsi 30 pareiškėjų iš Vilniaus; sąlyginai aktyvūs Alytaus bei Marijampolės regionų gyventojai, atitinkamai jų kreipėsi 17 – iš Alytaus, 15 – iš Marijampolės; pasyviausi Telšių regiono gyventojai – iš 100 tūkst. šio regiono gyventojų kreipėsi tik 2.

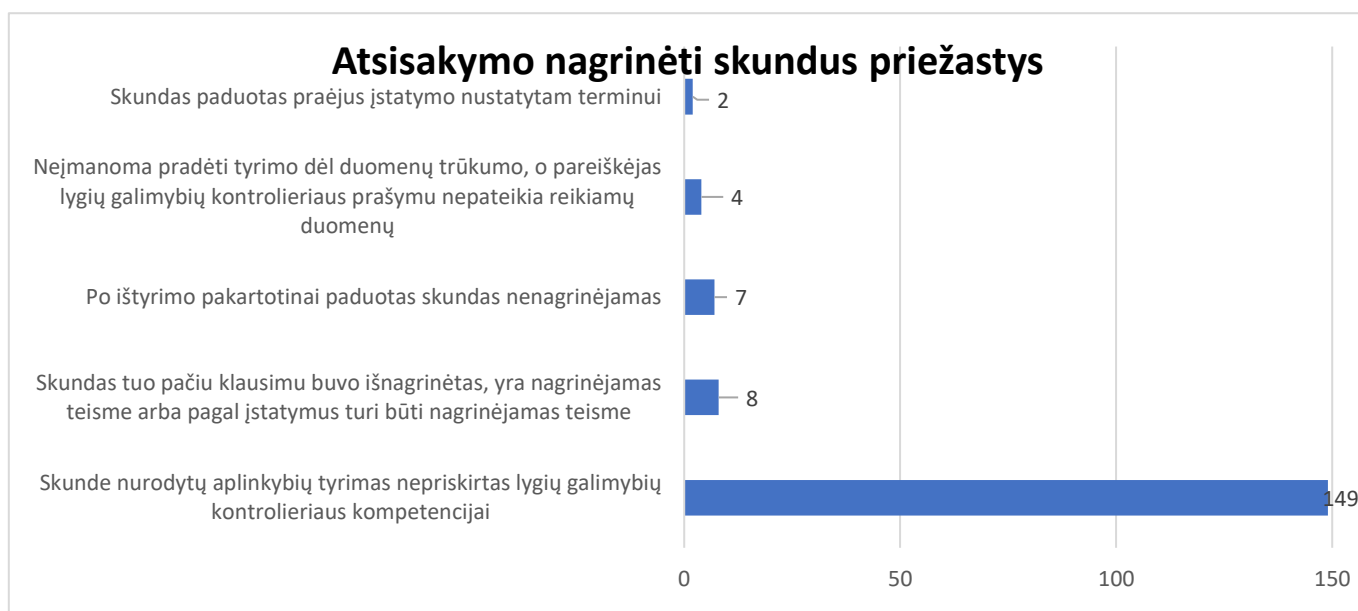

7 pav. Pareiškėjų skaičius 100 tūkstančių regiono gyventojų

Lygių galimybių kontrolierius tyrimus pradeda savo iniciatyva arba gautų skundų pagrindu. 2016 m. pradėti 328 tyrimai, iš kurių pagal kompetenciją atlikti 154 tyrimai (34 proc.), 170 tyrimų atsisakyta tirti (66 proc.), 4 tyrimai dar nebaigti (žr. 8 pav.).

8 pav. Atliktų tyrimų pasiskirstymas pagal Tarnybos kompetenciją

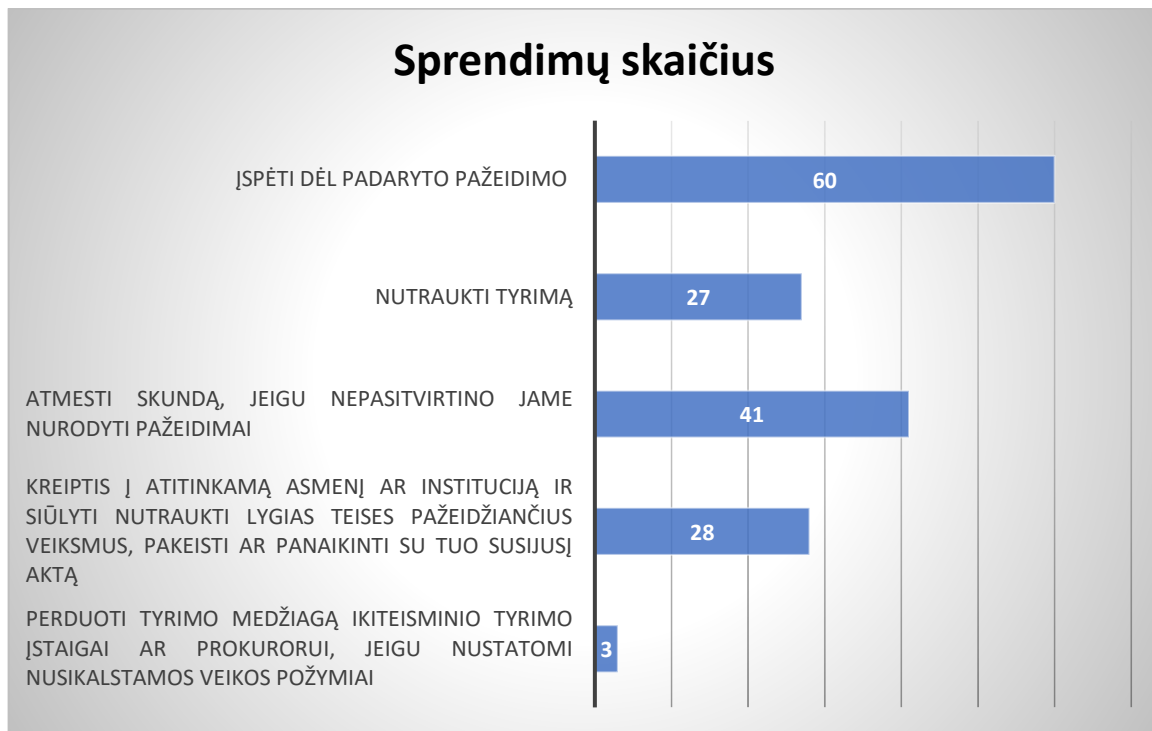
9 pav. Atsisakymo nagrinėti skundą priežastys

2016 m. iš 154 lygių galimybių kontrolieriaus kompetencijai priskirtų tyrimų 113 (73 proc.) buvo pagrįsti ir 41 (27 proc.) atveju pažeidimai nepasitvirtino (žr. 10 pav.).

10 pav. Pagrįstų / nepagrįstų tyrimų pasiskirstymas

Dėl lygių galimybių kontrolieriaus kompetencijai priskirtų tyrimų 2016 m. priimti 159 sprendimai (11 pav.)

11 pav. Sprendimų skaičius

2016 m. kontrolierius, vadovaudamasis Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 24 str. 2 p. (įstatymo redakcija iki 2016 m. gruodžio 31 d.), 28 tyrimuose, nustatęs lygių galimybių pažeidimą, priėmė sprendimą kreiptis į atitinkamą asmenį ir siūlyti nutraukti lygias galimybes pažeidžiančius veiksmus arba pakeisti ar panaikinti administracinį aktą arba sprendimą (ar jo dalį), susijusį su lygių galimybių pažeidimu. Iš minėtų 28 priimtuose sprendimuose pateiktų rekomendacijų 15 jau įvykdyta, 12 rekomendacijų vykdoma, 1 rekomendaciją atsisakyta vykdyti. Lygių galimybių kontrolieriaus rekomendaciją buvo atsisakyta vykdyti Širvintų rajono savivaldybės administracijai nesutikus su kontrolieriaus sprendimu.¹⁷

2016 m. lygių galimybių kontrolieriaus priimtų sprendimų vykdymo stebėseną pateikiama šios ataskaitos 1 priede.

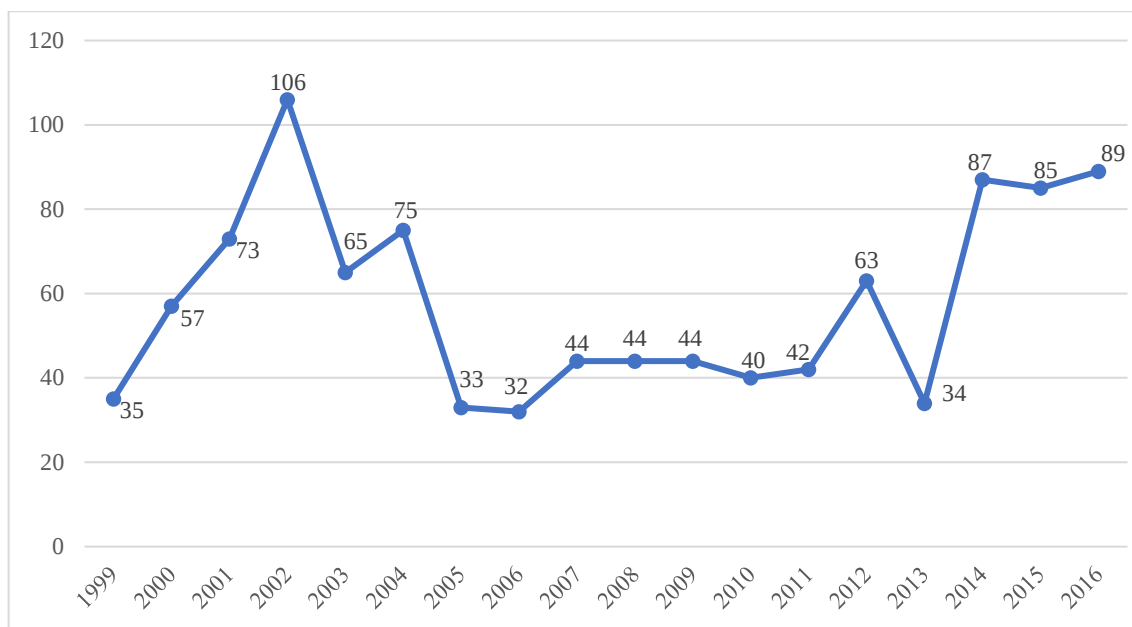
2. TYRIMAI

2.1. Tyrimai dėl galimos diskriminacijos lyties pagrindu

Tyrimų dinamika

Kiekvienais metais nuo Tarnybos įsteigimo daugiausia tyrimų atliekama dėl galimos diskriminacijos lyties pagrindu. 2016 m. Tarnyboje buvo atlikti 89 tyrimai dėl galimos diskriminacijos lyties pagrindu (žr. 12 pav.) ir tai sudarė 27 proc. visų Tarnyboje atliktų tyrimų. Dėl galimai mažiau palankaus elgesio dėl asmens lyties buvo gautas 41 skundas. Kontrolieriaus iniciatyva buvo pradėti 48 tyrimai, t.y. 12 tyrimų daugiau nei 2015 metais. Didžioji dalis šių tyrimų buvo pradėti gavus informaciją dėl darbo skelbimų, kuriuose nepagrįstai buvo nurodomas reikalavimas dėl kandidato lyties. Tarnyboje taip pat buvo gauta 114 paklausimų dėl kontrolieriaus išvados ar nuomonės lyčių lygybės klausimais pateikimo. Pastebima, kad paklausimus, ypač Tarnybos socialinio tinklalapio Facebook paskyroje, ženkliai dažniau teikė moterys nei vyrai. Dalis asmenų dėl galimos diskriminacijos lyties pagrindu kreipėsi į Tarnybą telefonu (sulaukta 56 pasiteiravimų) ir dvi moterys buvo atvykusios į Tarnybą pasiteirauti dėl galimai patirto seksualinio priekabiavimo.

¹⁷ http://www.lygybe.lt/data/public/uploads/2016/05/d1_pazyma_sirvintu-sav_kalba-spec-reikalavimai5.pdf

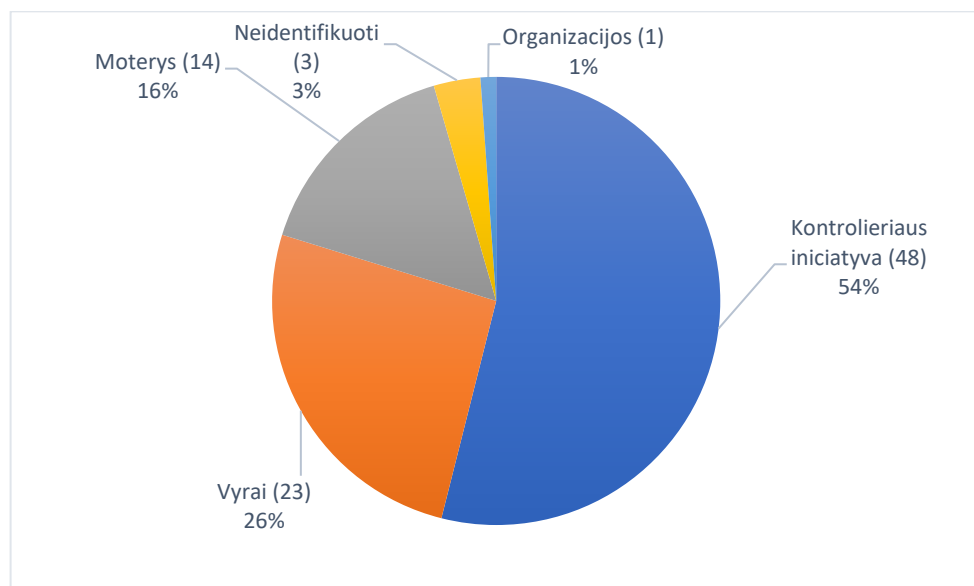

12 pav. Tyrimų dėl galimos diskriminacijos lyties pagrindu dinamika

Pareiškėjai

2016 m. dėl galimos diskriminacijos lyties pagrindu į Tarnybą dažniau kreipėsi pareiškėjai vyrai nei pareiškėjos moterys (žr. 13 pav.).

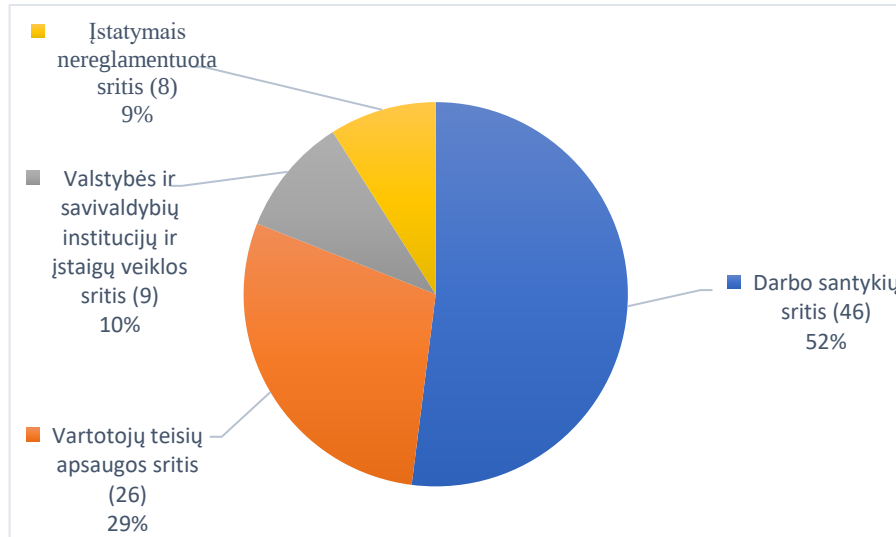
Būtina pabrėžti, jog dažnai vyrai kreipėsi ne dėl savo, bet dėl moterų pažeistų teisių. Tai ypač pastebima atliukuose tyrimuose dėl galimai moteris žeminančių reklamų bei galimai diskriminuojančių darbo skelbimų.

13 pav. Pareiškėjų pasiskirstymas

Sritis

Aptariant gautų skundų bei kontrolieriaus inicijuotų tyrimų pasiskirstymą pagal sritis, pastebima, jog didžioji dalis tyrimų buvo atlikta darbo santykių srityje (52 proc.) (žr. 14 pav.).

14 pav. Tyrimai dėl galimos diskriminacijos lyties pagrindu pagal sritis

Kaip minėta, itin žymi dalis tyrimų darbo santykių srityje buvo atlikta dėl galimai diskriminuojančių darbo skelbimų, kuriuose darbdaviai atitinkamas pareigas užimti dažniausiai siūlė moterims. Buvo tirti keli atvejai, kuomet darbo skelbimuose buvo nurodyti ir lyties, ir amžiaus reikalavimai pretendentai.

Pabrėžtina, jog visuomenėje vis dar gajūs stereotipai dėl tam tikrų darbo pareigybių priskyrimo išimtinai vienai iš lyčių pasitaikė ne tik privačiame sektoriuje. 2016 m. Tarnyboje buvo gautas vyro, dirbančio ligoninėje slaugytoju, skundas, kuriame buvo nurodoma, jog viename iš ligoninėje naudojamų oficialių dokumentų formų jo pareigybė įvardinta kaip „medicinos sesuo“. Atlikus skundo tyrimą¹⁸, kreiptasi į Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministeriją, siūlant keisti nurodyto dokumento formoje netinkamai vartojamą pareigybės pavadinimą. Sveikatos apsaugos ministro įsakymu pareigybės pavadinimas dokumente buvo pakeistas į „slaugytojas“.

2016 metais 26 tyrimai (29 proc.) atlikti dėl galimų lyčių lygybės pažeidimų prekių ir paslaugų teikimo srityje. Didžioji dalis šių tyrimų buvo atlikta dėl galimo moterų žeminimo komercinėse reklamose (16).

¹⁸ <http://www.lygybe.lt/data/public/uploads/2016/06/nr.-16sn-60sp-49.pdf>

2016 metais Tarnyboje gautas skundas dėl prekinio ženklo „SALDVA“ reklamos, publikuotos į vyrų auditoriją orientuotuose žurnaluose „Keturi ratai“ ir „Žvejys ir Žuvis“. Reklamoje buvo vaizduojamos apnuogintos moters krūtys bei užrašas „*Vyrams, kuriems patinka natūralūs...*“. Atlikus skundo tyrimą konstatuota, kad minėtoje reklamoje formuojamos nuostatos, jog moteris dėl savo lyties yra mažiau vertinga ir visiškai priklausoma nuo vyro ir todėl ši reklama prieštarauja Moterų ir vyrų lygių galimybių ir Lygių galimybių įstatymams, kurie įpareigoja prekių pardavėjus, gamintojus ar paslaugų teikėjus užtikrinti, kad reklamoje nebūtų išreiškiamas pažeminimas, paniekinimas arba teisių apribojimas ar privilegijų teikimas dėl asmens lyties bei formuojamos visuomenės nuostatos, kad viena lytis pranašesnė už kitą. Žeminančios reklamos publikavimas buvo nutrauktas.

Dėl galimų moterų arba vyrų lygių teisių pažeidimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų veikloje atlikti 9 tyrimai. 2016 metais atlikto tyrimo¹⁹ metu buvo nustatyta, kad Vidaus tarnybos sistemos pareigūnų privalomų periodinių profilaktinių sveikatos patikrinimų tvarkos aprašo nuostatos įpareigoja būtinuosius lytinių organų ir lytinės sveikatos patikros tyrimus (ginekologinę ir krūtų apžiūrą) atlikti tik pareigūnes moteris. Nors visi kiti tikrinantys gydytojai bei numatyti privalomieji tyrimai yra identiški visiems pareigūnams, nepriklausomai nuo jų lyties. Kadangi sveikatos būklės rezultatai gali tiesiogiai daryti įtaką asmenų darbingumo įvertinimui ir tinkamumo vidaus tarnybai pripažinimui, o kartu apibrėžia asmens galimybes eiti pareigas vidaus tarnyboje, nemažiau svarbu, kad teisė į visapusišką sveikatos patikrinimą, tame tarpe ir lytinių organų patikrinimą, būtų numatyta ir pareigūnams vyrams. Atlikus skundo tyrimą, kreiptasi į Vidaus reikalų ministeriją siūlant papildyti privalomų periodinių profilaktinių sveikatos patikrinimų tvarkos aprašą ir nustatyti vyrams pareigūnams atlikti privalomą periodinį profilaktinį lytinių organų ir lytinės sveikatos patikrinimą.

Atkreiptinas dėmesys, kad vis dar nepriimtas lyties keitimą reglamentuojantis įstatymas. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 2.27 straipsnyje įtvirtinta asmens teisė pakeisti lytį yra neįgyvendinta, nepriėmus lyties pakeitimo sąlygas ir tvarką nustatančių įstatymų. Dar 2007 m. rugsėjo 11 d. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – Teismas) byloje *L. prieš Lietuvą* (peticijos Nr. 27527/03) dėl susiformavusios teisinės spragos nustatė Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnio, garantuojančio teisę į privataus gyvenimo gerbimą, pažeidimą ir įpareigojo Lietuvą nustatyti trūkstamą teisinį reglamentavimą. 2014 m. rugsėjį Europos Tarybos Ministrų komitetas pritaikė sustiprintos priežiūros procedūrą dėl sprendimo įgyvendinimo²⁰. Europos Tarybos

¹⁹ <http://www.lygybe.lt/data/public/uploads/2016/12/pazyma-nr.-16sn-232sp-137.pdf>

²⁰ Council of Europe, Case No. 10, 1208th meeting – 25 September 2014, Case against Lithuania, [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CM/Del/OJ/DH\(2014\)1208/10&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=DBCFF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864&direct=true](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CM/Del/OJ/DH(2014)1208/10&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=DBCFF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864&direct=true)

Komisija kovai su rasizmu ir netolerancija (ECRI) pateiktose pastabose²¹ rekomenduoja Lietuvos valdžios institucijoms pasinaudoti esamais sprendimais bei gairėmis, kurias yra parengę įvairios Europos Tarybos institucijos siekiant nustatyti kriterijus, numatančius lyties keitimo procedūras.

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija 2016 m. gruodžio mėn. kreipėsi į Tarnybą dėl pastabų ir rekomendacijų pateikimo dėl parengtų trijų teisinio reguliavimo alternatyvų. Pažymėtina, kad Tarnyba be savo pastabų pateikimo, taip pat užtikrino, kad savo pastabas dėl parengtų alternatyvų išsakytų ir Europos Tarybos DG II Lygybės, ir Žmogaus orumo departamento Seksualinės orientacijos ir lyčių lygybės skyriaus ekspertai.

2016 m. gauti tik keli pasiteiravimai raštu bei sulaukta kelių pasiteiravimų telefonu, kuriuose žmonės norėjo sužinoti, kaip atpažinti seksualinį priekabiavimą, kaip rinkti reikalingus įrodymus, o taip pat, kaip elgtis patyrus seksualinį priekabiavimą. 2016 m. išlieka ta pati tendencija, kuri išryškėjo ir ankstesniais metais: žmonės vengia pateikti oficialius skundus dėl patirto seksualinio priekabiavimo, bijodami neigiamų pasekmių, susilaukti kolegų pasmerkimo, galimo atleidimo iš darbo (dažniausiai seksualinio priekabiavimo veiksmai vyksta darbo aplinkoje, o priekabiautojas yra darbdavys). Seksualinio priekabiavimo faktą įrodyti yra sudėtinga dėl įrodymų trūkumo, dėl liudytojų atsisakymo teikti žinomą informaciją, arba apskritai dėl liudytojų nebuvimo, ir šie svarbūs faktoriai taip pat sulaiko žmogų nuo kreipimosi į lygių galimybių kontrolierių.

2.2. Tyrimai dėl galimos diskriminacijos rasės, tautybės, kalbos, kilmės ir etninės priklausomybės pagrindais

Lygių galimybių įstatymas draudžia diskriminaciją rasės, tautybės, kalbos, kilmės ir etninės priklausomybės pagrindais. Jungtinių Tautų konvencijoje dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo²² sąvoka „rasinė diskriminacija“ reiškia kokių nors skirtumų, išimčių, apribojimų darymą ar pranašumo teikimą, pagrįstą rasės, odos spalvos, giminės, tautybės ar etninės kilmės požymiais, siekiant panaikinti arba apriboti pripažintas žmogaus teises ir pagrindines laisves ir neleisti vienodai naudotis jomis arba jas realizuoti politinėje, ekonominėje, socialinėje, kultūrinėje ar kurioje kitoje visuomenės gyvenimo srityje. Toks apibrėžimas suponuoja galimybę teigti, jog rasės, tautybės, kilmės, etninės priklausomybės ir kalbos požymiai yra labai susiję. Lietuvos Respublikos teisės aktai neapibrėžia minėtų diskriminacijos pagrindų sąvokų, tačiau į Tarnybą besikreipiantys asmenys dėl galimos

²¹ Žr. ECRI ataskaita, 102 p., <https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Lithuania/LTU-CbC-V-2016-020-LIT.pdf>

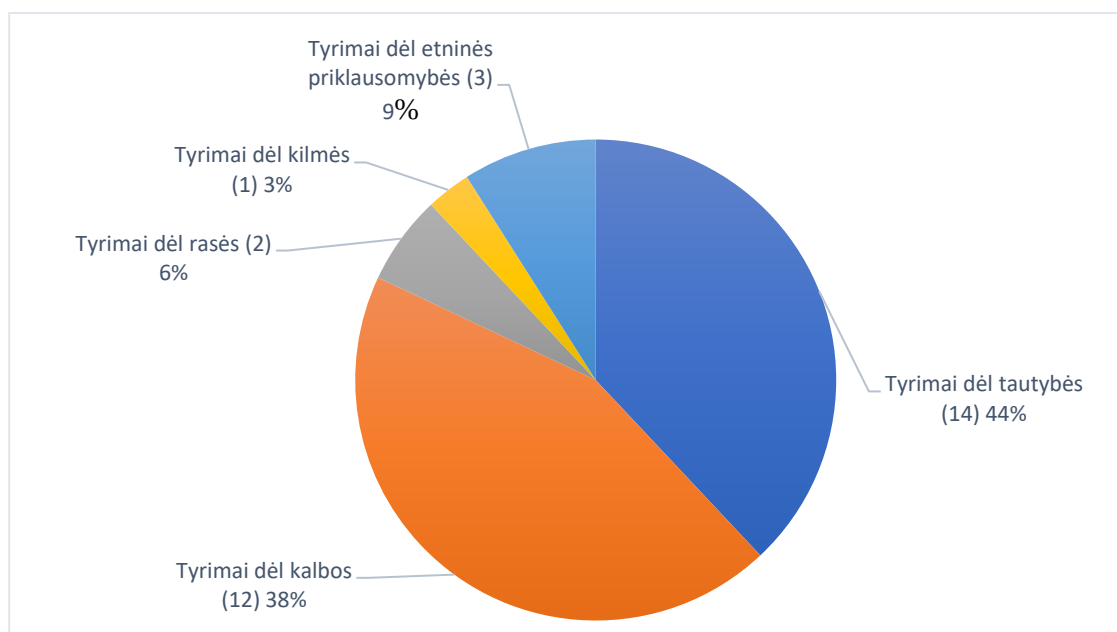
²² Tarptautinė konvencija dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 108-2957.

diskriminacijos tautybės pagrindu kartu nurodo kilmės ir etninės priklausomybės pagrindus. O teikdami skundus dėl galimos diskriminacijos kalbos pagrindu taip pat nurodo ir tautybės pagrindą. Identifikuoti pagrindą (-us), kuriam (-iems) esant pradedamas tyrimas dėl galimos diskriminacijos, padeda skunde išdėstytos faktinės aplinkybės.

Pažymėtina, jog tarptautinės organizacijos savo rekomendacijose Lietuvai²³ nurodo, jog Lygių galimybių įstatymą reikėtų papildyti dar vienu diskriminavimo pagrindu, t. y. įtraukti pilietybę į draudžiamų diskriminuoti pagrindų sąrašą.

Tyrimų dinamika

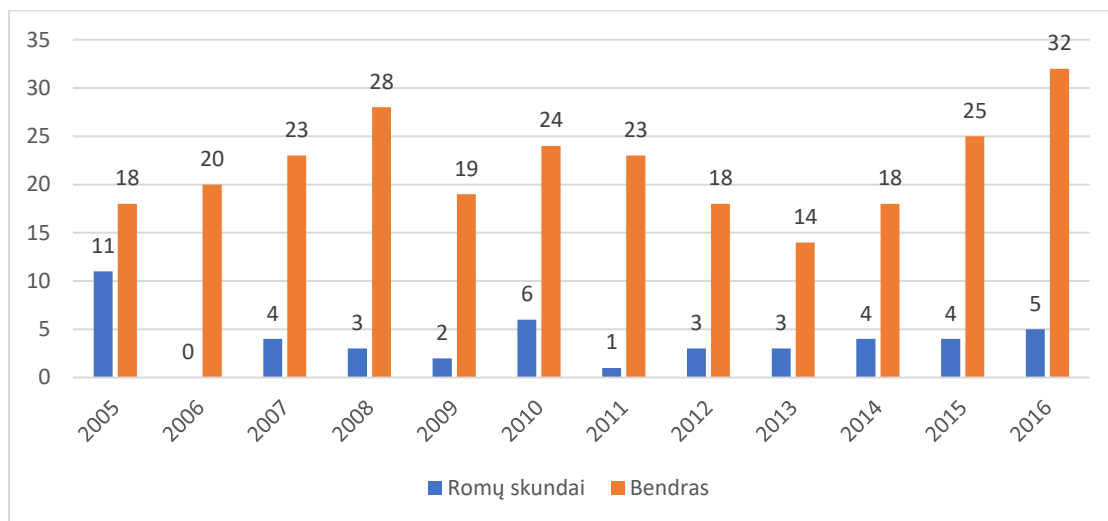
2016 metais Tarnyboje buvo pradėti 32 tyrimai, gauti 28 paklausimai bei suteikta 17 konsultacijų telefonu dėl galimos diskriminacijos rasės, tautybės, kalbos, kilmės ir etninės priklausomybės pagrindais, o šių pagrindų pasiskirstymas atsispindi 15 pav. 2016 metais dominavo skundai tautybės ir kalbos pagrindais, nes, kaip jau buvo minėta, pareiškėjai kreipdamiesi į Tarnybą dėl galimos diskriminacijos kalbos pagrindu, jautėsi diskriminuojami ir dėl tautybės (t.y. daugialypė diskriminacija).

15 pav. Tyrimų pasiskirstymas dėl galimos diskriminacijos rasės, tautybės, kalbos, kilmės ir etninės priklausomybės pagrindais

²³ Europos Tarybos Patariamojo Komiteto 2013 m. lapkričio 28 d. priimta trečioji nuomonė apie Lietuvą; Europos Tarybos komisija kovai su rasizmu ir netolerancija, 2011 m. rugsėjo 13d. ketvirtoji ataskaita.

Atsižvelgiant į tai, kad tarptautinės organizacijos skiria išskirtinį dėmesį romų diskriminacijos klausimams²⁴ bei į tai, kad Tarnybai priskirta priemonė, esanti Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015-2020 metų veiksmų plane²⁵, kuriame numatyta teikti romų ir su jais dirbančioms nevyriausybiniams organizacijoms konsultacijas lygių galimybių ir nediskriminavimo pagrindais, tikslinga pateikti Tarnyboje gautų romų skundų dinamiką (16 pav.).

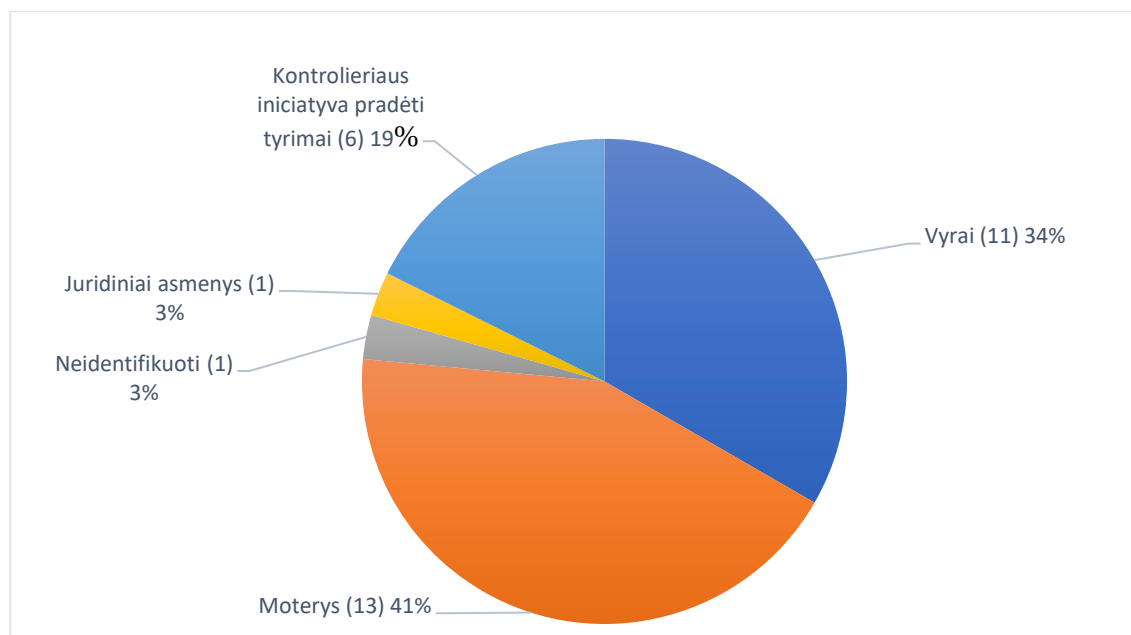
16 pav. Tyrimų dėl galimos diskriminacijos rasės, tautybės, kalbos, kilmės ir etninės priklausomybės pagrindais dinamika, lyginant su romų skundais

Pareiškėjai

2016 metais į Tarnybą dėl galimos diskriminacijos rasės, tautybės, kalbos, kilmės ir etninės priklausomybės pagrindais dažniau kreipėsi moterys nei vyrai. Atsižvelgiant į tai, kad Lygių galimybių įstatymas numato kontrolierei galimybę atlikti tyrimus savo iniciatyva, trečdalį tyrimų sudaro būtent jie (žr. 17 pav.).

²⁴ Jungtinių Tautų Rasinės diskriminacijos panaikinimo komiteto 2015 m. lapkričio 27 d. 88 sesijos Ženevoje Lietuvos šeštojo, septintojo ir aštuntojo periodinio pranešimo pagal Tarptautinę konvenciją dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo svarstymo medžiaga; Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos patariamojo komiteto Trečioji nuomonė apie Lietuvą, priimta 2013 m. lapkričio 28 d. Strasbūre, Europos komisijos kovai su rasizmu ir netolerancija 5-ojo ciklo pradinė ataskaita apie Lietuvą.

²⁵ Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015-2020 metų veiksmų planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2015 m. sausio 29 d. įsakymu Nr. IV-48.

17 pav. Pareiškėjų pasiskirstymas

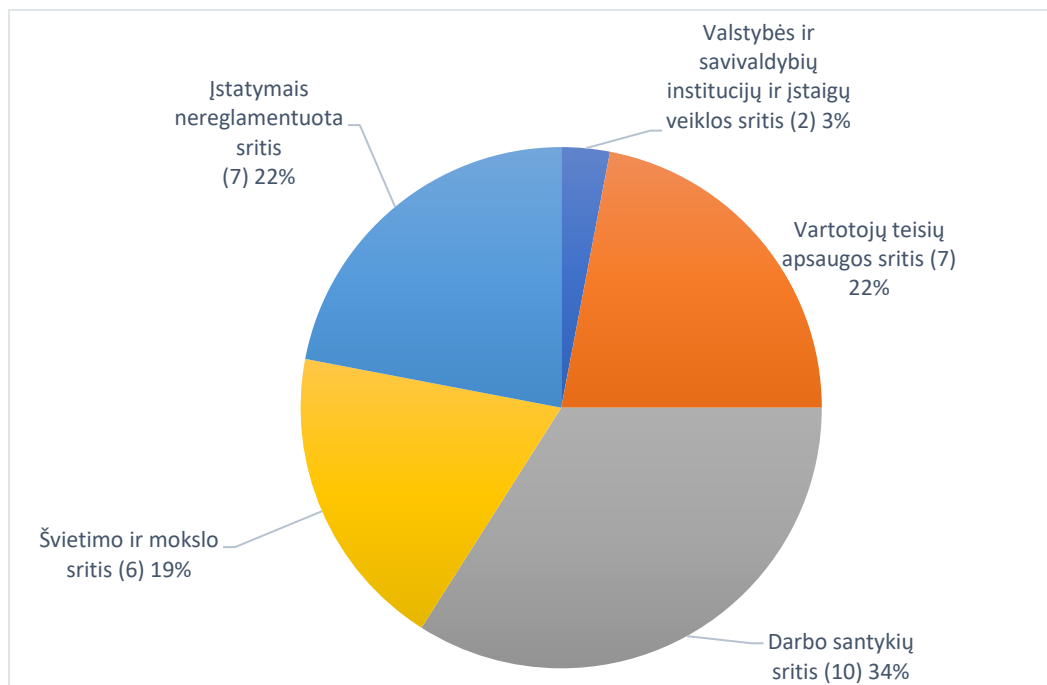
Dėl galimos diskriminacijos kalbos pagrindu kreipėsi ne tik nelietuvių tautybės asmenys ir/ar užsieniečiai, bet ir lietuviai. Tarnyboje buvo gautas skundas, kuriame teigiama, jog Vilniaus miesto savivaldybėje, formuojant ikimokyklinio ugdymo grupes, diskriminuojami lietuvių ugdomąja kalba norintys mokytis vaikai, nes į lietuvių ikimokyklinio ugdymo grupes patenka ne visi norintys, todėl jie priversti lankyti rusų ar lenkų ugdomąja kalba suformuotas ikimokyklinio ugdymo grupes. Atsižvelgiant į tai, kad Vilniaus miesto savivaldybė neturėjo galimybės pateikti duomenų dėl vaikų, norinčių ir patekusių į lietuvių ugdomąja kalba suformuotas ikimokyklinio ugdymo grupes, tyrimas²⁶ buvo nutrauktas. Kontrolieriaus sprendime pasiūlyta Vilniaus miesto savivaldybės E.miestas departamentui, kuris kuruoja prašymų priėmimą, susisteminti informaciją, kiek vaikų (ne)patenka į ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo grupes pagal kalbos prioritetą ar kitą kriterijų, kuris galimai nulemia vaiko priėmimą į darželį. Vilniaus miesto savivaldybė informavo Tarnybą, jog atlikus išsamią analizę, 2017 m. bus formuojamos naujos grupės pagal mokomąsias kalbas.

²⁶ http://www.lygybe.lt/data/public/uploads/2017/02/pazyma_tautybe_ugdymo-istaigos-sp-139.pdf

Sritys

Atkreiptinas dėmesys, jog 2016 metais pareiškėjai galimą diskriminaciją rasės, tautybės, kalbos, kilmės ir etninės priklausomybės pagrindais daugiausiai išvelgė darbo santykių srityje. Akivaizdu, jog tai įtakojo darbo skelbimuose nurodyti reikalavimai dėl užsienio kalbos mokėjimo, t.y. kalbos mokėjimas sąlygojo galimybes užimti tam tikras pareigas. Pažymėtina, jog Valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos bei kiti juridiniai asmenys, nustatydami užsienio kalbos mokėjimo reikalavimą tam tikroms pareigoms užimti, tai darė neatsižvelgdami į tų pareigų profesinės veiklos pobūdį. Dažnai užsienio kalbos mokėjimo poreikis siejosi ne su tiesioginių pareigų atlikimu, o su aplinkybe, jog juridinio asmens, kuris paskelbė darbo skelbimą, vadovas (-ai) nekalba lietuviškai.

Švietimo ir mokslo bei Vartotojų teisių apsaugos srityse skundų skaičius beveik vienodas. Vartotojų teisių apsaugos srityje gauti keli skundai dėl galimos diskriminacijos tautybės pagrindu ne todėl, kad pareiškėjai jautėsi pažeminti arba jiems buvo taikomos mažiau palankios sąlygos dėl jų tautybės, o todėl, kad pranašumas teikiant įdarbinimo paslaugas buvo teikiamas tik vienos tautybės asmenims (žr. 18 pav.).

18 pav. Tyrimai dėl galimos diskriminacijos rasės, tautybės, kalbos, kilmės ir etninės priklausomybės pagrindais pagal taikymo sritis

Antidiskriminaciniuose įstatymuose nėra įtvirtinto draudimo diskriminuoti dėl išvaizdos, nors dažnu atveju išvaizda byloja apie asmens priklausymą tam tikrai rasei, tačiau atsižvelgiant į tai, kad egzistuoja rasės pagrindas, Tarnyboje buvo gautas skundas dėl galimos diskriminacijos rasės ir kilmės

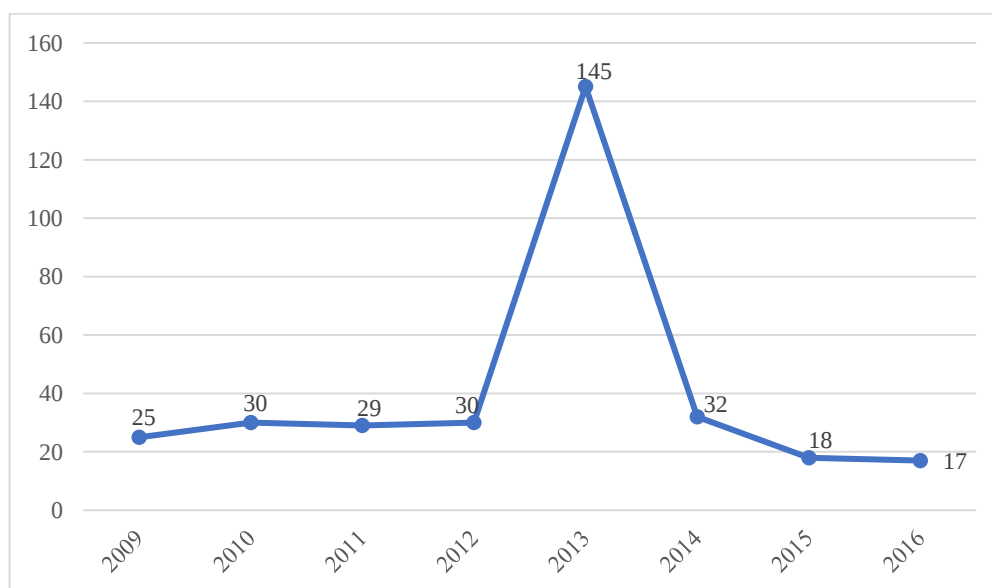
pagrindais, kuriame teigiama, jog ne europietiško gymio asmuo sulaukė netinkamų komentarų iš švietimo įstaigos darbuotojų. Minėtas konfliktas išsprendė taikiai.

2.3. Tyrimai dėl galimos diskriminacijos socialinės padėties pagrindu

Per pastaruosius 3 metus tyrimų skaičius dėl galimos diskriminacijos socialinės padėties pagrindu mažėjo. 2016 metais tyrimų šiuo pagrindu buvo atlikta mažiausiai nuo pat 2008 metų, kuomet Lygių galimybių įstatyme įsigaliojo draudimas diskriminuoti asmenis socialinės padėties pagrindu. Galimai tam įtakos turėjo asmenų socialinės padėties sampratos suvokimas, nes viešajame diskurse socialinė padėtis suvokiama žymiai plačiau nei ji yra apibrėžta Lygių galimybių įstatyme (žmonės paprastai socialinės padėties sampratai priskiria gyvenamąją vietą, profesiją, šeiminių padėčių, vaikų turėjimą ir kt. požymius). Tačiau Lygių galimybių įstatyme socialinė padėtis apibrėžiama siauriau – tai fizinio asmens įgytas išsilavinimas, kvalifikacija ar mokymasis ir studijos mokslo ir studijų institucijose, turima nuosavybė, gaunamos pajamos, teisės aktuose nustatytos valstybės paramos poreikis ir (arba) kiti su asmens finansine (ekonominė) padėtimi susiję veiksniai.

2016 metais Tarnyboje dėl galimos diskriminacijos socialinės padėties pagrindu buvo atlikta 17 tyrimų (žr. 19 pav.), t.y. gauta 15 skundų ir atlikti 2 tyrimai kontrolieriaus iniciatyva. Tai sudaro 5 procentus visų Tarnyboje atliktų tyrimų. Tarnyboje sulaukta 27 pasiteiravimų telefonu dėl galimos diskriminacijos socialinės padėties pagrindu.

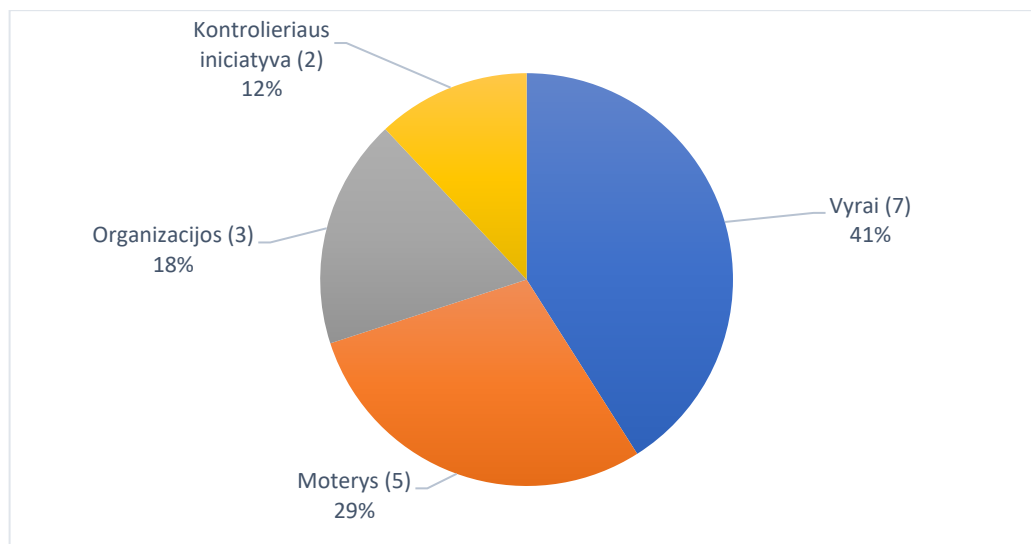
2016 m. Tarnyboje buvo taip pat gauti 8 paklausimai, kuriuose kontrolieriaus prašyta pateikti nuomonę arba išvadą su socialinės padėties pagrindu susijusiais klausimais.

19 pav. Tyrimų dėl galimos diskriminacijos socialinės padėties pagrindu dinamika

Pareiškėjai

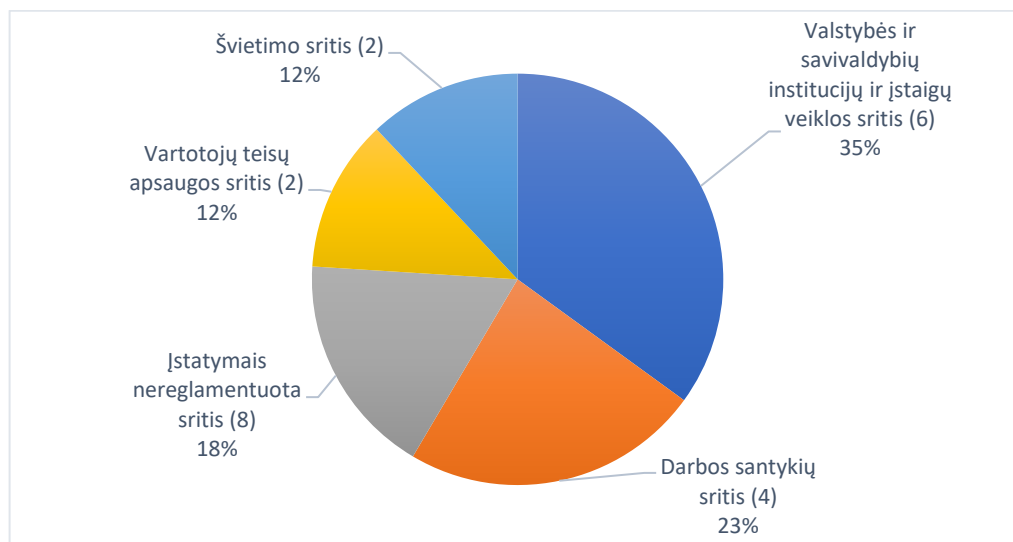
Dėl galimų teisių apribojimų socialinės padėties pagrindu dažniau kreipėsi vyrai nei moterys (žr. 20 pav.). Moterys Tarnybai pateikė 5 skundus, nevyriausybinių organizacijų – 3 skundus. Du tyrimai dėl galimos diskriminacijos šiuo pagrindu buvo pradėti kontrolieriaus iniciatyva.

20 pav. Pareiškėjų pasiskirstymas

Sritys

Didžioji dalis tyrimų dėl galimos diskriminacijos socialinės padėties pagrindu buvo atlikti, siekiant įvertinti valstybės ir savivaldybių institucijų priimtus teisės aktus lygių galimybių požiūriu (žr. 21 pav.).

21 pav. Tyrimai dėl galimos diskriminacijos socialinės padėties pagrindu pagal sritis

Keli tyrimai buvo atlikti dėl darbo skelbimuose nurodytų reikalavimų, susijusių su įgytu išsilavinimu, kandidatams. Pareiškėjų manymu, tam tikrais atvejais tokie reikalavimai buvo nepagrįsti ir dėl to jie buvo galimai diskriminuojami socialinės padėties pagrindu.

2016 metais taip pat buvo atlikti tyrimai finansinių paslaugų teikimo srityje. Skunduose buvo nurodoma, jog taikomi skirtingi, priklausomai nuo asmens gaunamų pajamų, mokesčiai už finansines paslaugas. Būtina pastebėti, kad Lygių galimybių įstatymas imperatyviai įpareigoja prekių pardavėjus, gamintojus ar paslaugų teikėjus nepaisant socialinės padėties bei kitų asmeniui priskirtinų požymių, visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, ir taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas. Tam tikrais atvejais paslaugų teikimas skirtingomis sąlygomis, atsižvelgiant į asmens socialinę padėtį galėtų ir turėtų būti pateisinamas, kai jį pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis priemonėmis, tačiau Lygių galimybių įstatymas nenumato panašių diskriminacijos pateisinimo atvejų. Todėl visais atvejais skirtingas paslaugų finansinių paslaugų teikimas atsižvelgiant į socialinę padėtį buvo pripažintas diskriminuojančiu.

2.4. Tyrimai dėl galimos diskriminacijos tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, religijos pagrindais

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 26 ir 29 str. nurodyta, jog kiekvienas žmogus turi teisę laisvai pasirinkti bet kurią religiją arba tikėjimą ir vienas ar su kitais, privačiai ar viešai ją išpažinti, atlikinėti religines apeigas, praktikuoti tikėjimą ir mokyti jo; žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Lygių galimybių įstatymo paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnio nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu.

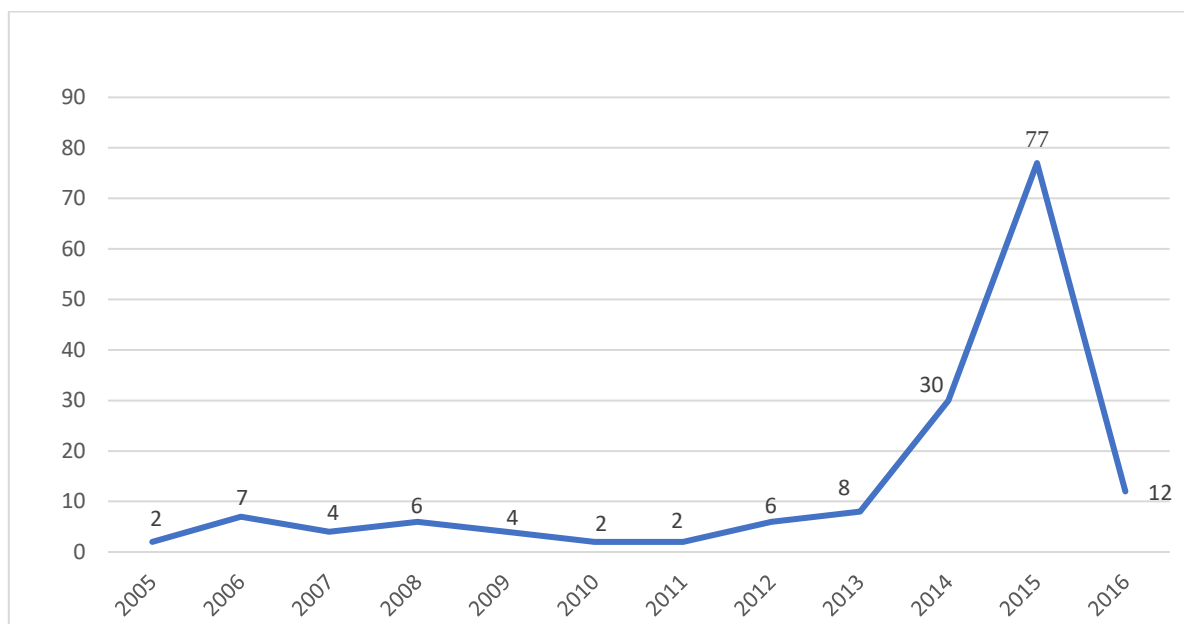
Tyrimų dinamika

2016 m. Tarnyboje gauta 12 skundų ir 23 paklausimai bei suteiktos 9 konsultacijos telefonu dėl galimos diskriminacijos tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, religijos pagrindais. Dėl tikėjimo pagrindo skundų nebuvo, tačiau pažymėtina, jog dauguma pareiškėjų tikėjimą tapatina su religija, todėl galimai, nurodant skundo pagrindą buvo apsiribota tik religija.

Pažymėtina, jog iš 12 Tarnyboje gautų skundų minėtais pagrindais 10 skundų buvo gauta dėl galimos diskriminacijos įsitikinimų ir pažiūrų pagrindais, 2 skundai – religijos pagrindu (žr. 22 pav.).

Atkreiptinas dėmesys, jog diskriminacija pasireiškia ne tik tada, kai žmonės negali gauti tam tikrų prekių ar/ir paslaugų, galimybės dalyvauti konkurse skelbiamoms pareigoms užimti ir pan. dėl savo įsitikinimų ar pažiūrų, bet ir dėl to, kad norėdami gauti tam tikras paslaugas, jie privalo būti konkrečių įsitikinimų ar pažiūrų.

2016 m. Tarnyboje buvo gautas skundas dėl darbo skelbimo teisininko ir konsultanto pareigoms užimti, kuriame numatytas reikalavimas – turėti nuosekliai feministines pažiūras. Kontrolierius, atlikęs tyrimą²⁷, konstatavo, jog įtvirtintas reikalavimas dėl nuoseklių feministinių pažiūrų teisininkui ir konsultantui yra neobjektyvus ir neproporcingas, todėl priėmė sprendimą išpėti darbdavį dėl padaryto pažeidimo.

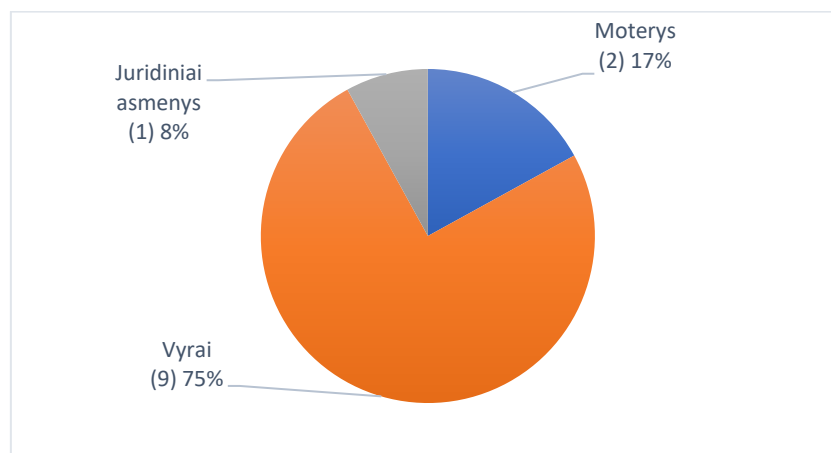
22 pav. Tyrimų dėl galimos diskriminacijos tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, religijos pagrindais dinamika

Pareiškėjai

Skirtingai nei 2015 m., 2016 m. dėl galimos diskriminacijos tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų ir religijos pagrindais į Tarnybą dažniau kreipėsi vyrai nei moterys (žr. 23 pav.). Galimai vyriškos lyties atstovai daugiau linkę ginti savo nuomonę, viešai ją pareikšti bei nelinekų susitaikyti su tuo, kad

²⁷ <http://www.lygybe.lt/data/public/uploads/2016/06/16sn-35.pdf>

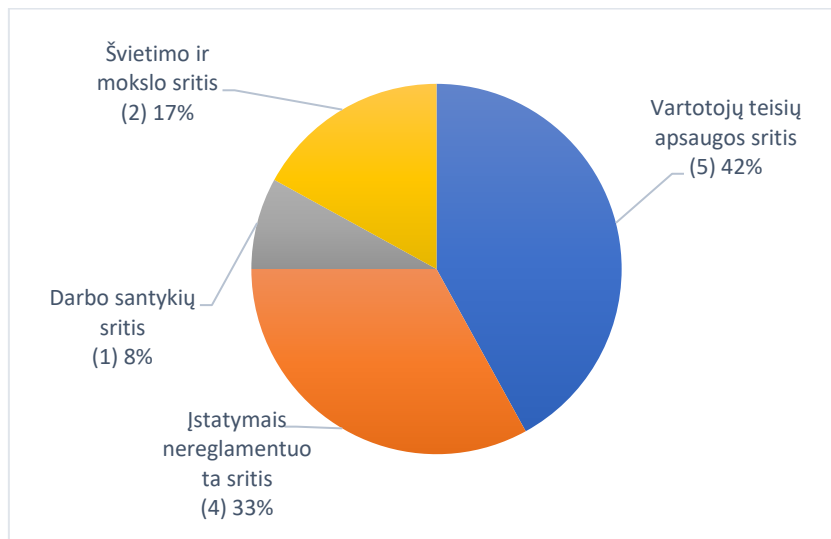
įsitikinimai ar pažiūros skiriasi nuo asmenų, kurie gali paveikti jų interesus, susiformavusių įsitikinimų ar pažiūrų.

23 pav. Pareiškėjų pasiskirstymas

Sritys

2016 metais daugiausiai skundų dėl galimos diskriminacijos tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų ir religijos pagrindais Tarnyboje gauta vartotojų teisių apsaugos srityje. Skunduose pareiškėjai nurodė, jog dėl jų viešai išreikštų pažiūrų ar įsitikinimų jie arba jų šeimos nariai (artimieji) negauna tam tikrų paslaugų. Nemažą skundų dalį buvo atsisakyta nagrinėti, kadangi antidiskriminaciniai įstatymai nereglamentuoja skunduose pateiktų aplinkybių (žr. 24 pav.).

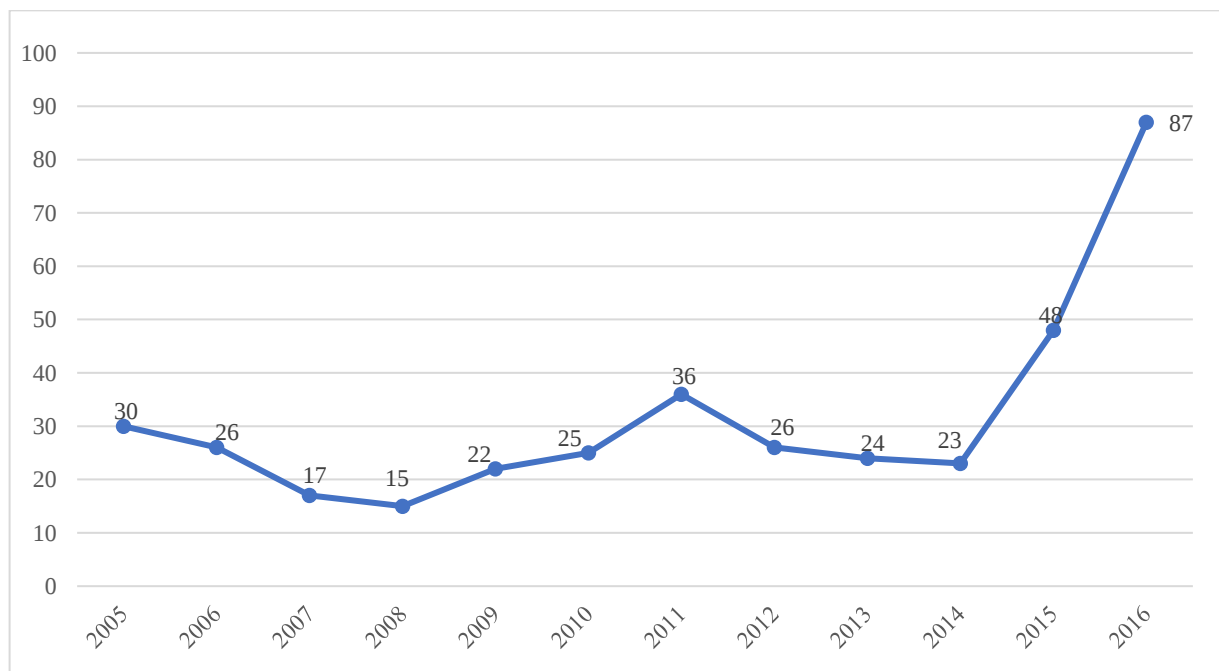
24 pav. Tyrimai dėl galimos diskriminacijos tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų ir religijos pagrindais pagal sritis

2.5. Tyrimai dėl galimos diskriminacijos amžiaus pagrindu

Diskriminacija dėl amžiaus dažnai asocijuojasi tik su vyresnio amžiaus žmonių diskriminacija. Kokio amžiaus yra „vyresnio amžiaus“ žmogus priklauso nuo daugelio aspektų, tačiau skunduose išdėstytų aplinkybių visuma leidžia teigti, jog mažiau palankesnes sąlygas dėl amžiaus gali patirti tiek jaunesnio, tiek vyresnio amžiaus asmenys. Žmonių skirstymas į tam tikras amžiaus grupes gali būti veikiamas stereotipinių nuostatų, kurios gali riboti žmonių teisių realizavimą.

Tyrimų dinamika

2016 m. Tarnyboje gauti 38 skundai, 97 pasiteiravimai, pradėtos 23 iniciatyvos bei suteiktos 27 konsultacijos telefonu dėl galimos diskriminacijos amžiaus pagrindu, kas sudaro 16 proc. nuo visų Tarnyboje gautų skundų (žr. 25 pav.).

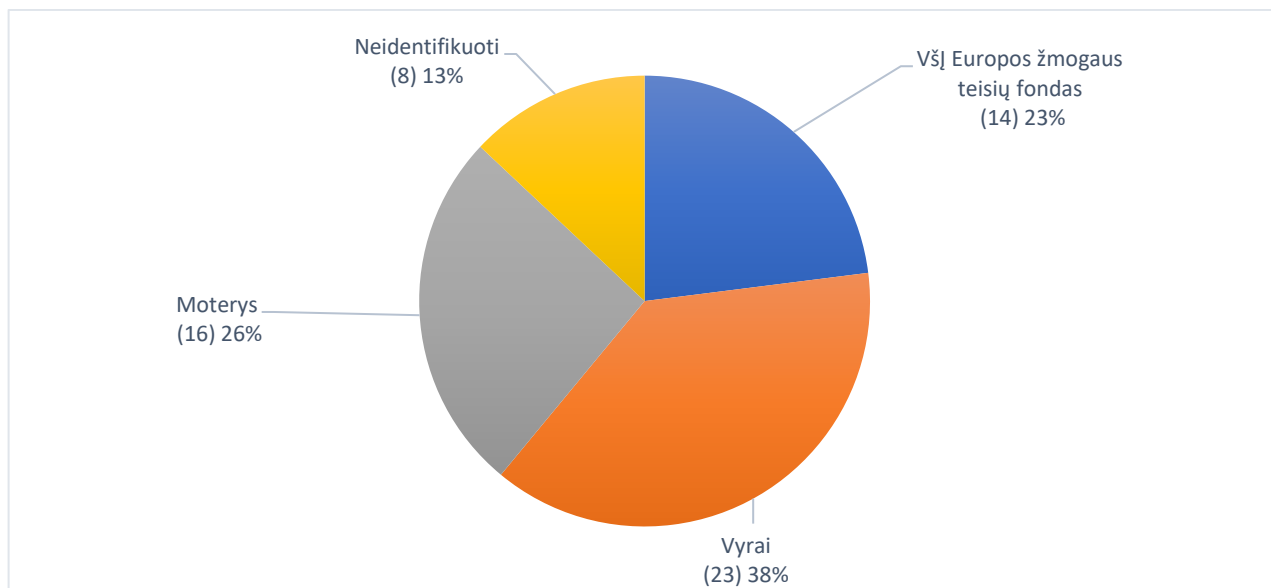
25 pav. Tyrimų dėl galimos diskriminacijos amžiaus pagrindu dinamika

Lygių galimybių įstatymas įsigaliojo 2005 metais, tačiau tik 2015 metais matomas skundų bei atliktų tyrimų dėl galimos diskriminacijos amžiaus pagrindu padidėjimas. Padidėjimą lėmė aktyvi VŠĮ „Europos žmogaus teisių fondas“ veikla, informuojant Tarnybą dėl galimai diskriminuojančių darbo skelbimų amžiaus pagrindu bei žmonių didėjantis sąmoningumas ir supratimas, jog galimybės pretenduoti į tam tikras pareigas ir paslaugų gavimo dėl nepagrįstai nustatyto amžiaus reikalavimo ribojimai yra diskriminacija.

Pareiškėjai

Dėl galimos diskriminacijos amžiaus pagrindu į Tarnybą dažniausiai kreipėsi vyrai (žr. 26 pav.). Išnagrinėjus skundų ir paklausimų medžiagą, galima pastebėti, jog vyriškos lyties atstovai kreipėsi į Tarnybą dėl galimos diskriminacijos amžiaus pagrindu ne tik vyrų, bet ir moterų atžvilgiu. VŠĮ „Europos žmogaus teisių fondas“ teikė Tarnybai informaciją dėl galimos diskriminacijos amžiaus pagrindu darbo santykių srityje. Analizuojant pareiškėjų aktyvumą, teikiant informaciją Tarnybai dėl galimos diskriminacijos amžiaus pagrindu, pažymėtina, jog vyrai aktyviau kovoja prieš diskriminaciją valstybės ir savivaldybės institucijų ir įstaigų srityje, išvelgiant diskriminaciją teisės aktuose, tuo tarpu moterys – vartotojų teisių apaugos bei švietimo ir mokslo srityse.

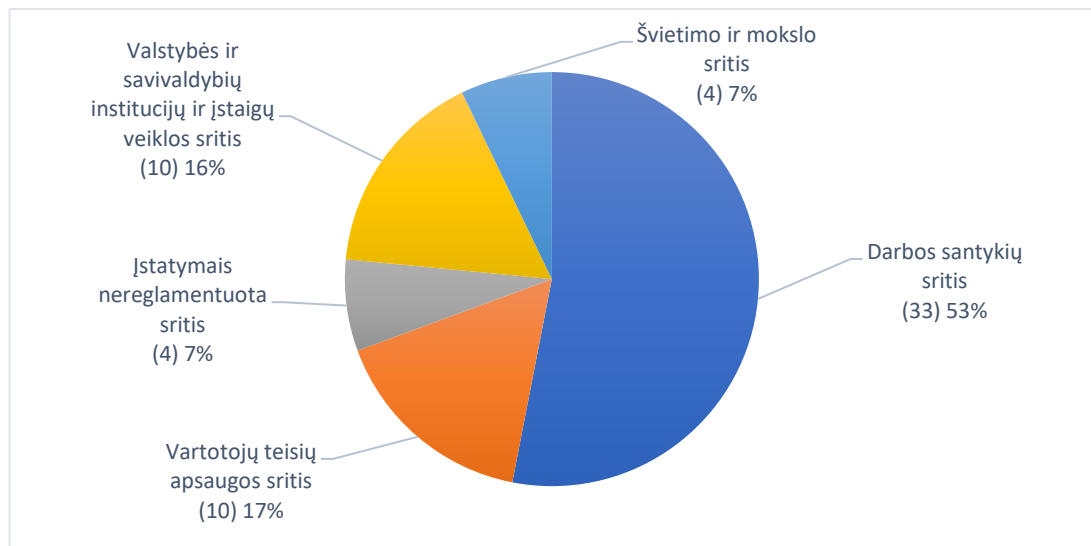
Taip pat atkreiptinas dėmesys, jog pareiškėjai 2016 m. kreipėsi į Tarnybą dėl diskriminacijos amžiaus pagrindu, siekdami ginti ne tik „vyresnio amžiaus“ asmenų galimai pažeistas teises, bet ir vaikų, kuriems paslaugų (ne)teikimas priklausė ne tik nuo gimimo metų, bet ir nuo mėnesio, kurį vaikas gimė.

26 pav. Pareiškėjų pasiskirstymas

Sritys

2016 metais didžiąją dalį skundų dėl galimos diskriminacijos amžiaus pagrindu sudarė skundai darbo santykių srityje (žr. 27 pav.).

27 pav. Tyrimai dėl galimos diskriminacijos amžiaus pagrindu pagal sritis

Didžiąją dalį informacijos, kuri buvo pateikta Tarnybai dėl galimos diskriminacijos amžiaus pagrindu darbo santykių srityje, sudarė diskriminuojantys darbo skelbimai. Minėtuose darbo skelbimuose šalia profesinių reikalavimų buvo nurodyti ir reikalavimai dėl amžiaus, t.y. siūlomas darbas tam tikros amžiaus grupės asmenims arba nustatyti tam tikri apribojimai dėl amžiaus.

Vadovaujantis atlikta skundų analize, pastebėtina aplinkybė, jog darbdaviai, siūlydami darbą informacinių technologijų srityje, nurodo darbuotojo pageidautiną amžių nuo 22 iki 35 metų, maitinimo įstaigose (padavėjams) – iki 25 metų, vairuotojams – iki 50 metų, vadybininkams preliminarai iki 40-45 metų.

Kalbant apie „vyresnio amžiaus“ asmenų diskriminaciją, teigtina, jog skirtingose darbo santykių srityse, darbdaviai nustato skirtingus amžiaus cenzus, todėl nustatyti, kokio amžiaus turi būti asmuo, kurį galima būtų interpretuoti kaip „vyresnio amžiaus“, nėra. Pažymėtina, jog visi Tarnyboje ištirti atvejai dėl darbo skelbimuose nurodyto amžiaus reikalavimo buvo įvertinti kritiškai, kontrolierei priimant sprendimą – įspėti dėl padaryto pažeidimo.

30 proc. visų skundų dėl galimos diskriminacijos amžiaus pagrindu apima ir lyties pagrindą (t.y. daugialypė diskriminacija). Tai pastebėtina ypač darbo santykių srityje, kai šalia reikalavimo dėl amžiaus numatytas reikalavimas ir dėl lyties.

Diskriminacija dėl amžiaus gali būti nustatyta ne tik nurodant pageidautiną darbuotojo amžių, bet ir nustatant reikalavimą dėl darbo patirties. Kontrolierius, įvertinęs darbo skelbime generalinio direktoriaus pavaduotojo pareigoms užimti nurodytą reikalavimą - turėti ne mažesnę kaip 10 metų darbo patirtį, konstatavo, jog išvelgtina netiesioginė diskriminacija dėl amžiaus, kadangi jaunesnis nei 28-30 metų asmuo negalėtų užimti šių pareigų, nes dėl objektyvių priežasčių (amžiaus, studijų ir kt.) neturėtų 10 metų darbo patirties, todėl nusprendė²⁸ kreiptis į juridinį asmenį, kuris nustatė šį reikalavimą bei siūlyti keisti generalinio direktoriaus pavaduotojo pareiginiuose nuostatuose nurodytą kvalifikacinį reikalavimą – turėti ne mažesnę kaip 10 metų darbo patirtį, nustatant protingą darbo patirties reikalavimą.

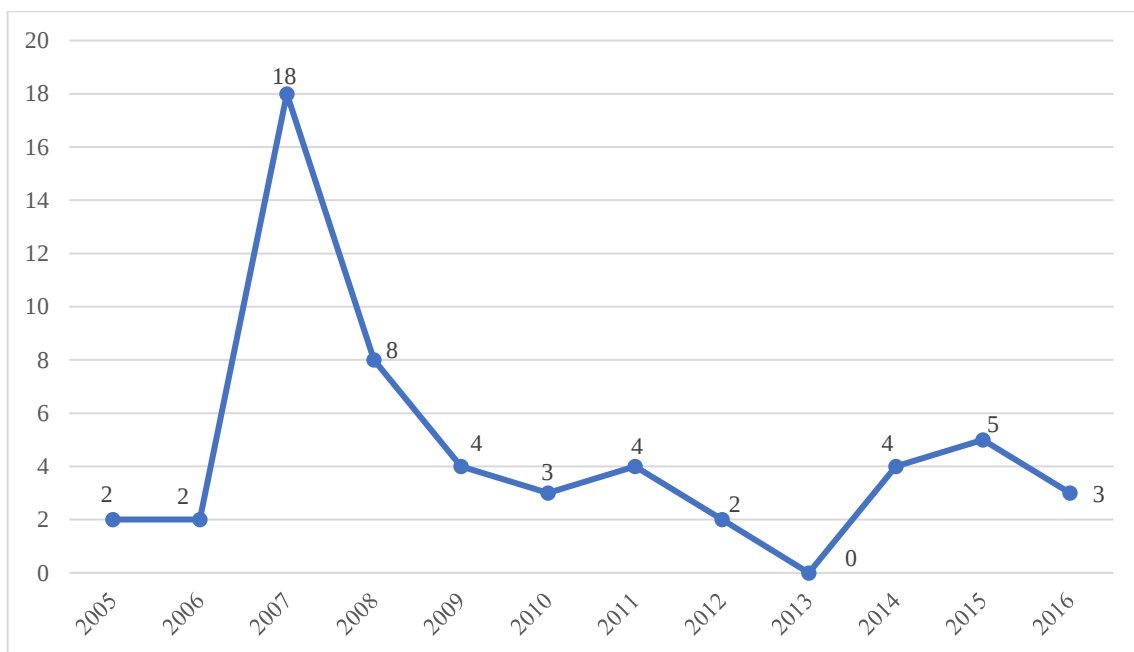
Beveik trečdalį tyrimų amžiaus pagrindu atlikta vartotojų teisių apsaugos srityje. Pažymėtina, jog Lygių galimybių įstatymas numato išimtį dėl tiesioginės diskriminacijos amžiaus pagrindu, jei apribojimus nustato įstatymai, kai tai pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis. Toks reglamentavimas nesuteikia galimybių pateisinti pozityviąją diskriminaciją. Tarnyboje ištirti keli galimos diskriminacijos atvejai amžiaus pagrindu, kai nustatytus apribojimus numatė ne įstatymai, o poįstatyminiai teisės aktai, tačiau jie buvo aukščiausios galios teisės aktai, reglamentuojantys tam tikrus teisinius santykius. Kalbant apie pozityviąją diskriminaciją amžiaus pagrindu, neretai, atliekant tyrimus vartotojų teisių apsaugos srityje, privilegijų teikimą tam tikrais atvejais (atsižvelgiant į gaunamų pajamų dydį, finansinę padėtį) galima būtų pateisinti, tačiau Lygių galimybių įstatymas griežtai apriboja tokias galimybes. Lygių galimybių įstatymo 2 str. 7 d. 7 p. nustato, jog tiesiogine diskriminacija nėra laikomi įstatymais nustatyti apribojimai dėl amžiaus, kai tai pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

2.6. Tyrimai dėl galimos diskriminacijos lytinės orientacijos pagrindu

Tyrimų dinamika

2016 metais buvo gauti 2 skundai dėl galimos diskriminacijos lytinės orientacijos pagrindu ir atliktas vienas tyrimas kontrolieriaus iniciatyva – tai sudaro apie 1 proc. visų Tarnybos tyrimų skaičiaus (žr. 28 pav.). Taip pat buvo gauti 3 paklausimai dėl kontrolieriaus išvados ar nuomonės pateikimo, 4 paklausimai gauti Tarnybos paskyroje socialiniame tinklalapyje Facebook dėl galimų asmenų teisių suvaržymo dėl jų lytinės orientacijos.

²⁸ <http://www.lygybe.lt/data/public/uploads/2016/09/pazyma-del-socialines-padeties-ir-amziaus-invega.pdf>

28 pav. Tyrimų dėl galimos diskriminacijos lytinės orientacijos pagrindu dinamika

Pareiškėjai

2016 metais į Tarnybą dėl galimos diskriminacijos lytinės orientacijos pagrindu kreipėsi du vyrai, vienas tyrimas pradėtas kontrolieriaus iniciatyva. Nedidelis gaunamų skundų skaičius leidžia daryti prielaidą, jog asmenys, dėl visuomenėje vyraujančio neigatyvaus požiūrio į LGBT bendruomenės narių galimus teisių suvaržymus, nelinkę viešai kreiptis dėl šiuo pagrindu pažeistų teisių gynimo.

2016 metais Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros atliktas tyrimas „*Vertinant profesiniu požiūriu. Iššūkiai, susiję su LGBT bendruomenės atstovų lygybės užtikrinimu*”²⁹ atskleidė, jog visuomenė Lietuvoje vis dar gali būti priešiška LGBT asmenims, o asmenys gali turėti prietarų, pvz., kad homoseksualumas yra liga, kuria galima užsikrėsti. Visų profesinių grupių atstovai yra menkai informuoti ir prastai žino apie LGBT poreikius, o objektyvios informacijos stoka, ypač mokyklose, gali paskatinti patyčias ir išankstines nuostatas bei priversti LGBT jaunimą slėpti savo seksualinę orientaciją ar lyties tapatybę.

Pažymėtina, kad Tarnyba dalyvauja Nacionalinės LGBT* teisių organizacijos LGL iniciuotame ir Vokietijos fondo „Erinnerung, Verantwortung und Zukunft“ (EVZ) finansuojame projekte³⁰, kurio pagrindinis tikslas – paraginti LGBT bendruomenės narius ginti savo teises ir apie pažeistas lygias galimybes pranešti lygių galimybių kontrolieriui arba teisėsaugos institucijoms. 2017 metais numatyti

²⁹ <http://fra.europa.eu/en/publication/2016/professional-views-lgbt-equality>

³⁰ Projektas „#LGBTs_Matter: didinant sąmoningumą ir pranešimą apie diskriminaciją seksualinės orientacijos ir/ar lytinės tapatybės pagrindais Lietuvoje“.

kontrolieriaus susitikimai su LGBT bendruomenės atstovais ir miesto plakatų viešinimo kampanija. Tikėtina, kad tai padidins LGBT bendruomenės sąmoningumą, sustiprins jų pasitikėjimą savimi ir žmogaus teises ginančiomis valstybės institucijomis.

Siekiant objektyviai įvertinti LGBT*, ypač translyčių asmenų padėtį, Tarnyba paragino Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją įtraukti į Nediskriminavimo skatinimo 2017-2019 metų veiksmų planą³¹ Lietuvoje gyvenančių LGBT* asmenų padėties visuomenėje ir privataus gyvenimo apsaugos srityje tyrimą, kurio atsakingu vykdytoju būtų paskirta Tarnyba.

Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvoje vis dar nėra sudarytos teisinės galimybės vienos lyties asmenims sudaryti partnerystę. Europos Tarybos komisija kovai su rasizmu ir netolerancija (ECRI) išsakytose pastabose dėl penktos Lietuvos ataskaitos³², pažymi ir rekomenduoja Lietuvai numatyti teisinį reguliavimą, kuris be diskriminacijos numatytų galimybę vienos lyties poroms įteisinti ir apsaugoti savo santykius, padėtų išspręsti kylančias praktines socialines problemas. Komisijos vertinimu, šiame kontekste, Civilinio kodekso XV dalis (reglamentuojanti heteroseksualių porų galimybę sudaryti partnerystę) turėtų būti išplėsta ir apimti taip pat ir vienos lyties poras³³. Nežiūrint išsakomų rekomendacijų praplėsti vienos lyties asmenų teisių apsaugą, 2016 m. buvo pastebima priešinga tendencija, siekiant susiaurinti Konstitucijoje šeimos sąvoką, apimant tik heteroseksualias poras ir nepaliekant galimybių platesnėms interpretacijoms.

Sritys

2016 metais po vieną tyrimą buvo atlikta valstybės ir savivaldybių institucijų veiklos srityje bei vartotojų teisių apsaugos srityje. Dar vieną skundą dėl galimos diskriminacijos lytinės orientacijos pagrindu buvo atsisakyta tirti, kadangi dėl duomenų trūkumo pradėti tyrimo buvo neįmanoma, o pareiškėjas lygių galimybių kontrolieriaus prašymu, reikiamų duomenų nepateikė.

2016 metais Tarnyboje gautas skundas, kuriame nurodoma, jog Lietuvos Respublikos pilietis, sudaręs santuoką su tos pačios lyties Baltarusijos Respublikos piliečiu ir šią santuoką registravęs Danijoje, kreipėsi į Migracijos departamentą prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – Migracijos departamentas), prašydamas išduoti leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje

³¹ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/14d12080aa6411e68987e8320e9a5185?positionInSearchResults=5&searchModelUUID=33a5ef8f-0469-4f5d-a303-901395b7516d>

³² Žr. Konstitucijos 38 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIIP-1217(2), reg. data 2016-06-17, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/Obe20cb0348411e6a222b0cd86c2adfc?jfwid=-wd7z7bj03>

³³ Žr. ECRI ataskaitos apie Lietuvą 97 punktą, <https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Lithuania/LTU-CbC-V-2016-020-LIT.pdf>

šeimoms susijungimo atveju. Migracijos departamentas nusprendė atsisakyti išduoti Baltarusijos Respublikos piliečiui leidimą gyventi Lietuvoje Respublikoje. Migracijos departamentas savo sprendimą grindė nuostata, jog užsienio valstybėse sudarytos tos pačios lyties asmenų santuokos pagal nacionalinį teisinį reglamentavimą nėra pripažįstamos Lietuvoje. Kadangi ginčą dėl Migracijos departamento sprendimo ir jį grindžiančių teisės aktų taikymo kompetentingas nagrinėti tik teismas, šis skundas Tarnyboje buvo nenagrinėtas. Šiuo metu, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, nagrinėjantis pareiškėjų skundą dėl Migracijos departamento sprendimo panaikinimo, yra kreipęsis į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą³⁴ dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ nuostatų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

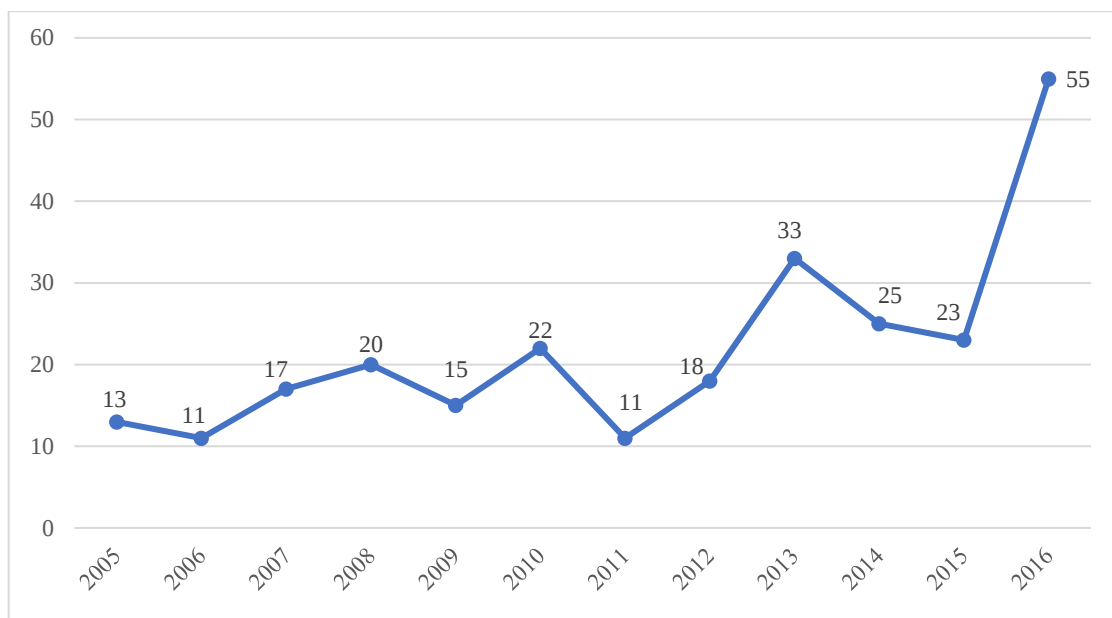
2.7. Tyrimai dėl galimos diskriminacijos negalios pagrindu

Iki 2016 metų Tarnyboje per metus buvo atliekama vidutiniškai 19 tyrimų dėl galimos diskriminacijos negalios pagrindu. 2016 metais, sulaukus rekordinio kreipimųsi dėl galimų pažeidimų šiuo pagrindu skaičiaus, šis vidurkis buvo viršytas beveik tris kartus. Praėjusiais metais į Tarnybą aktyviai kreipėsi asmenys ir dėl teisinių konsultacijų, susijusių su asmenų su negalia ir jų artimųjų teisių gynimu. 2016 metais tokių konsultacijų ir išvadų pagal rašytinius paklausimus teikta 25, pagal žodinius prašymus – 64 (telefonu - 56, interesantams atvykus į Tarnybą – 8).

Tyrimų dinamika

2016 metais Tarnyboje buvo atlikti 55 tyrimai dėl galimos diskriminacijos negalios pagrindu. Tai sudarė beveik 17 proc. visų Tarnyboje atliktų tyrimų (žr. 29 pav.). 51 tyrimas buvo atliktas pagal gautus skundus. Pažymėtina, jog tai didžiausias Tarnyboje gautų skundų dėl galimos diskriminacijos negalios pagrindu skaičius nuo pat 2005 metų, kuomet įsigaliojo Lygių galimybių įstatymas, draudžiantis diskriminaciją šiuo pagrindu.

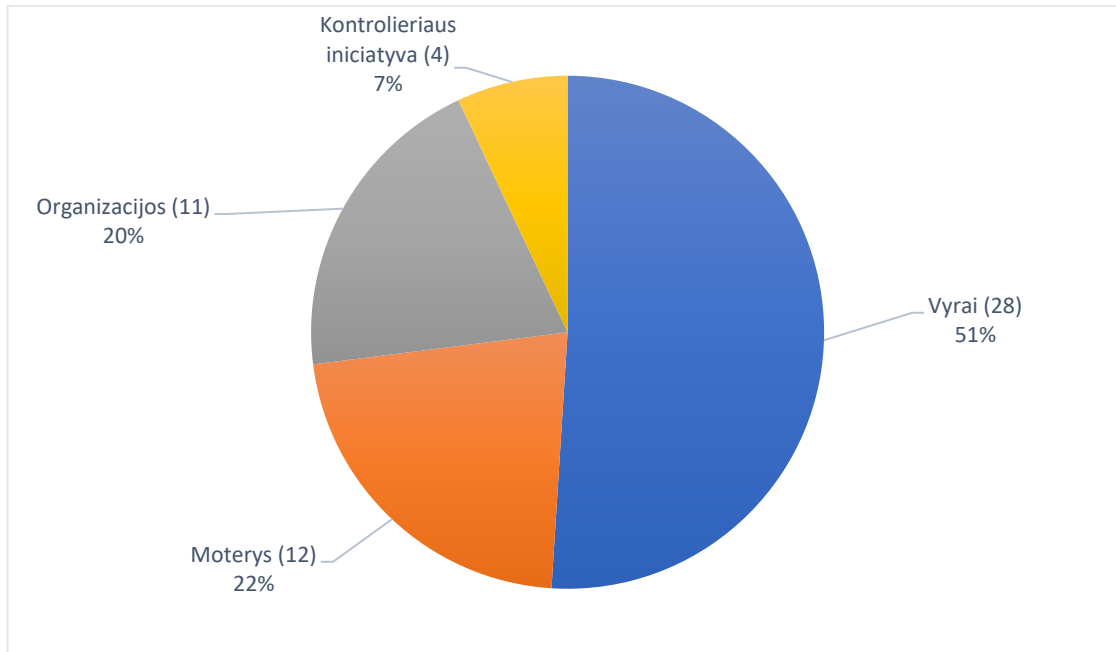
³⁴ http://www.lrkt.lt/~prasymai/22_2016.htm

29 pav. Tyrimų dėl galimos diskriminacijos negalios pagrindu dinamika

Pareiškėjai

Dėl galimos diskriminacijos negalios pagrindu į Tarnybą dažniausiai kreipėsi vyrai. 2016 metais į Tarnybą dėl galimos diskriminacijos šiuo pagrindu vyrai kreipėsi 28 kartus, moterys – 12 (žr. 30 pav.).

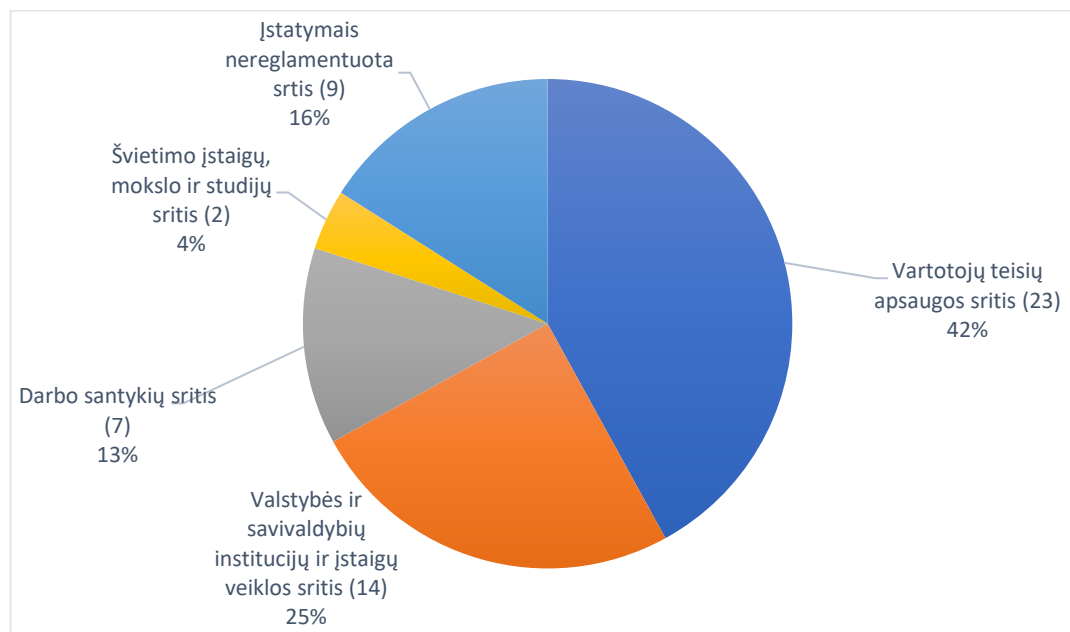
30 pav. Pareiškėjų pasiskirstymas

2016 metais nevyriausybinių organizacijų bei kiti juridiniai asmenys dėl galimų asmenų su negalia teisių pažeidimų Tarnybai pateikė 11 skundų. Keturi tyrimai dėl galimos diskriminacijos šiuo pagrindu buvo pradėti kontrolieriaus iniciatyva.

Sritys

2016 metais daugiausia tyrimų atlikta dėl galimų pažeidimų vartotojų teisių apsaugos srityje (23) bei valstybės ir savivaldybių institucijų veiklos srityje (14), nemaža dalis tyrimų buvo atlikta dėl asmenų su negalia galimybių įsigyti prekes ar paslaugas apribojimo, nepritaikant statinių ir fizinės aplinkos (paslaugų teikimo ar prekių pardavimo vietų) asmenų su negalia poreikiams (žr. 31 pav.).

2016 metais buvo gautas skundas dėl galimos diskriminacijos negalios pagrindu teikiant taros supirkimo paslaugas pagal užstato už vienkartinės pakuotes sistemą. Kontrolieriui atlikus tyrimą³⁵, nustatytas lygių galimybių pažeidimas ir kreiptasi į Lietuvos Respublikos aplinkos ministeriją siūlant teisės aktuose, reglamentuojančiuose supirkimo paslaugų organizavimo tvarką, įtvirtinti pareigą asmenims, teikiantiems šias paslaugas, užtikrinti taros supirkimo vietų pritaikymą asmenų su negalia poreikiams. Taip pat kreiptasi į prekybininkus, teikiančius supirkimo paslaugas dėl poreikio taromatų patalpose pašalinti kliūtis, ribojančias paslaugų teikimą asmenims su judėjimo ir regos negalia.

31 pav. Tyrimai dėl galimos diskriminacijos negalios pagrindu pagal sritis

³⁵ <http://lygybe.lt/data/public/uploads/2016/10/nr.-16sn-115sp-113.pdf>

2016 m. Tarnyboje buvo gautas asmens kreipimasis dėl nevienodo dydžio piniginių prizų, skiriamų olimpinių ir parolimpinių žaidynių sportininkams. Pažymėtina, jog 2008 metais Lygių galimybių įstatymas buvo papildytas nuostata³⁶, kuri numato, kad diskriminacija nėra laikomas atskirų sporto varžybų neįgaliesiems rengimas. Taigi būtent dėl Lygių galimybių įstatyme įtvirtintos išimties minėto Vyriausybės nutarimo dėl pasižymėjusių sportininkų ir trenerių materialinio skatinimo olimpinių ir parolimpinių žaidynių čempionams tvarka Tarnyboje negalėtų būti nagrinėjama. Nepaisant to, kontrolierius teigia, kad vienodas olimpinių ir parolimpinių žaidynių sportininkų traktavimas yra socialinio teisingumo klausimas, todėl sportininkai su negalia turėtų būti skatinami taip pat kaip ir sportininkai be negalios, o negalią turinčių sportininkų pasiekti aukšti rezultatai neturėtų būti menkiau vertinami. Lygiavertis neįgaliųjų parolimpinių ir olimpinių žaidynių čempionų pasiekimų vertinimas būtų objektyviai pagrįstas bei mažintų neįgaliųjų atskirtį, stigmatizaciją ir būtų efektyvi motyvavimo priemonė.

Pažymėtina, jog 2006 metais Tarnyboje jau buvo gautas skundas dėl Vyriausybės nutarime nustatytų nevienodo dydžio piniginių prizų olimpinių ir parolimpinių žaidynių sportininkams. Atlikus tyrimą (tyrimo metu dar nebuvo normos, nustatančios, kad diskriminacija nėra laikomas atskirų sporto varžybų neįgaliesiems rengimas), buvo konstatuota, kad premijų dydžiai ir sąlygos premijoms gauti neįgaliesiems sportininkams yra diskriminuojančios neįgaliuosius ir siūlė Vyriausybei keisti galiojančius teisės aktus, reglamentuojančius neįgaliųjų sportininkų skatinimo tvarką.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu³⁷, Tarnyba vykdo Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos (toliau – Konvencija) nuostatų, susijusių su lygių galimybių užtikrinimu, įgyvendinimą. 2016 metais atlikęs tyrimą kontrolierius nustatė, jog 2016 metais vykusiuose Lietuvos Respublikos Seimo rinkimuose asmenims su negalia nebuvo sudarytos sąlygos veiksmingai juose dalyvauti, kaip tai numato Konvencija, kurios nuostatas Lietuva yra įsipareigojusi įgyvendinti nuo 2010 metų. Nustatyta, jog 2016 m. Seimo rinkimuose iš 1996 rinkimų apylinkių tik 699 balsavimo patalpos buvo pritaikytos asmenims su negalia. Vykdamas kontrolieriaus rekomendaciją, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje sudaryta tarpinstitucinė darbo grupė dėl teisės aktų projektų, susijusių su Konvencijos tinkamu įgyvendinimu, parengimo.

2016 metais kontrolieriaus įsakymu sudaryta darbo grupė, kurios tikslas teikti siūlymus ir parengti teisės aktų projektus dėl lygių galimybių kontrolieriaus funkcijų įgyvendinant Konvencijos koordinavimo ir stebėsenos mechanizmą. Į šios darbo grupės sudėtį įtraukti nevyriausybinių

³⁶ 2008 m. birželio 17 d. Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. X-1602.

³⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gruodžio 8 d. nutarimas Nr. 1739 „Dėl Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos ir jos fakultatyvaus protokolo įgyvendinimo“.

organizacijų, akademinės visuomenės, Vyriausybės, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei Neįgalųjų reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atstovai.

3. LYGIŲ GALIMYBIŲ INTEGRAVIMAS

2016 m. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje įsteigtas struktūrinis padalinys - Lygių galimybių integravimo skyrius, kurio pagrindinis tikslas – įgyvendinti lygių galimybių kontrolieriaus strateginius tikslus lygių galimybių integravimo ir visuomenės sąmoningumo didinimo srityje. Pagal gautą finansavimą iš valstybės biudžeto ir savo kompetencijos ribose Tarnyba dalyvavo įgyvendinant nacionalines programas, tęsė Europos Komisijos finansuojamus projektus bei inicijavo paraiškų naujiems projektams rengimą, vadovaudamasi Tarnybos vizija, misija, vertybėmis ir prioritetais, vykdė kitas savarankiškas iniciatyvas lygių galimybių ir nediskriminavimo srityse.

2016 m. Tarnyba kartu su partneriu – Lietuvos žmogaus teisių centru – pradėjo vykdyti Europos Komisijos iš dalies finansuojamą projektą „Teisinės bazės tobulinimas ir kompetencijos didinimas veiksmingam lygių galimybių ir nediskriminavimo principų įgyvendinimui“, kurio pagrindinė priemonių ir veiklų dalis skirta teisinės bazės tobulinimui ir Tarnybos instituciniam stiprinimui. 2016 metais Lietuvos žmogaus teisių centras atliko Lygių galimybių įstatymo ir Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo teisinę analizę dėl įstatymų nuostatų įgyvendinimo ir Tarnybos darbo vertinimo. Taip pat buvo apklausta 30 respondentų, atstovaujančių skirtingoms organizacijoms, institucijoms ar mokslo įstaigoms, įvertinta nacionalinės lygybės institucijos kompetencija ir veikla, organizuoti personalo mokymai Tarnybos efektyvumui stiprinti. Dėl Tarnybos teisinės bazės tobulinimo teikti pastabas ir pasiūlymus buvo pakviesti kitų Europos Sąjungos valstybių lygybės institucijų atstovai ir lygių galimybių ekspertai: Bulgarijos Apsaugos nuo diskriminacijos komisijos atstovė Kremena Lazarova ir nepriklausomas ekspertas, dirbantis lygybės institucijų srityje, Niall Crowley iš Airijos. Dveju metų trukmės projektas tęsis ir 2017 metais, kurio metu bus pateiktos teisinės analizės išvados ir rekomendacijos tolimesniam institucijos vystymuisi ir plėtrai, teisinės bazės tobulinimui, organizuojami mokymai teisės, lygių galimybių integravimo klausimais, vykdomos visuomenės informavimo ir švietimo veiklos.

3.1. Lygių galimybių skatinimas viešajame sektoriuje

2016 metais Tarnyba aktyviai dalyvavo tarpinstitucinio bendradarbiavimo veiklose ir vedė mokymus valstybės tarnautojams, pareigūnams ir kitiems specialistams apie moterų ir vyrų lygybę ir lygių galimybių aspekto integravimą atitinkamose srityse. Lygių galimybių kontrolierė tęsė 2015 metais pradėtą Lietuvos savivaldybių lankymą. Tokiu būdu, vykdydama savo misiją ir įstatymų jai pavestas funkcijas, Tarnyba iš dalies prisidėjo prie Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2015-2021 metų programos³⁸ (toliau – Programa) ir šios Programos įgyvendinimo veiksmų plane 2015-2017 metams³⁹ (toliau – Veiksmų planas) numatytų priemonių įgyvendinimo. Bendras Tarnybos organizuotuose mokymuose dalyvavusių valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų darbuotojų skaičius – daugiau nei 1000 žmonių.

Lygių galimybių kontrolieriaus lankymasis Lietuvos savivaldybėse 2015-2016 metais parodė, kad savivaldybių vadovybei ir administracijos darbuotojams trūksta informacijos apie lygių galimybių, nediskriminavimo principo integravimo svarbą, todėl nėra laikomasi Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 4 str. numatytos pareigos kiekvienai savivaldybei įgyvendinti moterų ir vyrų lygias teises, strateginiuose plėtros planuose ir (ar) strateginiuose veiklos planuose numatyti priemonės, skirtas moterų ir vyrų lygioms galimybėms užtikrinti. Taip pat Lietuvoje nėra vieningos duomenų bazės, kurioje atspindėtų lyčių lygybės situacija savivaldybėse, trūksta pagal lytį ir savivaldybes segreguotų duomenų, kurie leistų analizuoti moterų ir vyrų padėtį kiekvienoje savivaldybėje ir imtis konkrečių priemonių situacijai gerinti.

Identifikuodama minėtas problemas savivaldybėse ir įgyvendindama Veiksmų plano priemonę 6.4. „Stiprinti moterų ir vyrų lygybės užtikrinimą vietos savivaldos lygmeniu“, Tarnyba parengė projektą „Savivaldybės sėkmės kodas – lyčių lygybė“, kuris valstybės projektų planavimo būdu atrinktas ir patvirtintas finansavimui iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų pagal 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 7 prioriteto „Kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas“ įgyvendinimo priemonę Nr. 07.3.4-ESFA-V-425 „Moterų ir vyrų lygybės skatinimas“. Projekto tikslas – sistemiškai siekti moterų ir vyrų padėties skirtumų mažinimo savivaldybėse, ugdant viešojo sektoriaus subjektų sąmoningumą lyčių lygybės klausimais,

³⁸ 2015 m. vasario 4 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 112 „Dėl Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2015–2021 metų programos patvirtinimo”.

³⁹ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2016 m. lapkričio 28 d. įsakymas Nr. A1-633 „Dėl finansavimo skyrimo projektui, pateiktam pagal 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 7 prioriteto „Kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas“ įgyvendinimo priemonę Nr. 07.3.4-ESFA-V-425 „Moterų ir vyrų lygybės skatinimas“.

gebėjimus atpažinti moterų ir vyrų (ne)lygybę lemiančius veiksnius, kurti ir diegti tikslines priemones lygioms galimybėms užtikrinti. Projekto metu iš įvairių statistikos rengėjų renkami pagal lytį ir savivaldybę segreguoti statistiniai ir administraciniai duomenys bus apjungti į vieningą elektroninę bazę – žemėlapi. Įvertinus situaciją savivaldybėse moterų ir vyrų padėties atžvilgiu, bus rengiamos rekomendacijos dėl tikslinių priemonių savivaldybių strateginiuose planuose, organizuojami mokymai savivaldybių administracijų ir pavaldžių institucijų darbuotojams, stebimas ir vertinamas tikslinių priemonių galimas poveikis. Šio projekto veiklos pradedamos vykdyti 2017 m. ir bus vykdomos iki 2020 m. pr.

3.2. Lygių galimybių principo įgyvendinimas darbo santykiuose

Įgyvendinat Nediskriminavimo skatinimo tarpinstitucinio veiklos plano⁴⁰ 7 priemonę „Vykdyti veiklas, skirtas diskriminacijai Lygių galimybių įstatyme numatytais pagrindais mažinti ir prevencijai darbo rinkoje užtikrinti“, 2016 metais buvo parengtas ir patvirtintas projektinis pasiūlymas valstybės projektui „Pokyti versle, viešajame sektoriuje, visuomenėje – nauji standartai diskriminacijos mažinimui“⁴¹, kurio finansavimas numatytas pagal 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 7 prioriteto „Kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas“ įgyvendinimo priemonę Nr. 07.3.4-ESFA-V-426 „Diskriminacijos mažinimas“. Įgyvendinant šį valstybės projektą 2017-2019 metais bus siekiama mažinti diskriminaciją darbo rinkoje, keliant verslo, viešojo sektoriaus ir visuomenės suvokimą lygių galimybių srityje. Projekto tikslinė grupė – esami ir būsimi darbo rinkos dalyviai, darbuotojų sąjungų atstovai, personalo specialistai, vadovaujančias pareigas įmonėse užimantys asmenys, darbdaviai, darbdavių sąjungų, nevyriausybinių sektoriaus atstovai.

Tarnyba 2016 metais savo iniciatyva pradėjo vykdyti sąmoningumo didinimo kampaniją „Už kompetenciją“⁴². Ši kampanija buvo inicijuota reaguojant į didelį kiekį diskriminuojančių darbo skelbimų. Kampanijos rėmuose darbdaviai yra kviečiami rinktis darbuotojus pagal jų kompetenciją, o visuomenę – reaguoti į diskriminuojančius darbo skelbimus ir pranešti apie juos Tarnybai bei

⁴⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. sausio 28 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl Nediskriminavimo skatinimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“, kuris neteko galios nuo 2017 m. sausio 1 d.

⁴¹ 2016 m. spalio 26 d. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-579 „Dėl iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų siūlomų bendrai finansuoti valstybės projektų pagal 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 7 prioriteto „Kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas“ įgyvendinimo priemonę Nr. 07.3.4-ESFA-V-426 „Diskriminacijos mažinimas“ sąrašo Nr. 07.3.4-ESFA-V-426-01 patvirtinimo“.

⁴² Daugiau informacijos <http://lygybe.lt/lt/tarnyba-inicijuoja-samoningumo-didinimo-kampanija-uz-kompetencija-renkantis-darbuotojus-ir-kviecia-visus-prisijungti>

išreikšti pritarimą darbuotojo atrankai tik pagal kompetenciją. Šiuo tikslu buvo sukurtas specialus socialinio tinklalapio Facebook filtras (angl. *hashtag*) „[#užkompetenciją](#)“, viešinami netinkami darbo skelbimai, kontaktuojama su darbdaviais raginant darbo skelbimus pataisyti, esant būtinybei, pradedamas tyrimas kontrolieriaus iniciatyva. Vykdydami kampaniją „Už kompetenciją“, Tarnybos darbuotojai, gavę informaciją apie diskriminacinį darbo skelbimą, susisieikė su 54 darbdaviais ir informavo juos apie lygių galimybių pažeidimą. Absoliuti darbdavių dauguma nurodė, kad nežinojo apie lygių galimybių įstatymuose numatytą pareigą užtikrinti, kad darbo skelbimuose nebūtų teikiama pirmenybė dėl asmens lyties, amžiaus ir kitų su kompetencija nesusijusių savybių, bei operatyviai netinkamus skelbimus pataisydavo ar pašalindavo. Kampanija bus tęsiama ir 2017 metais. Pranešimų Tarnybai apie diskriminuojančius darbo skelbimus didėjimas rodo, kad ši priemonė yra veiksminga didinant visuomenės ir darbdavių informuotumą apie lygių galimybių įstatymuose numatytą darbdavių pareigą užtikrinti, kad asmenys darbo rinkoje nebūtų diskriminuojami.

Kita diskriminuojančių darbo skelbimų prevencijai skirta Tarnybos iniciatyva 2016 metais – Tarnybos darbuotojų paruošta ir Tarnybos interneto svetainėje patalpinta „Atmintinė darbdaviams“, kurioje trumpai išdėstyta, ką darbo skelbime yra draudžiama nurodyti, ko įstatymai draudžia reikalauti (pvz., nurodyti informaciją apie šeiminių padėtį, amžių, privatų gyvenimą ar šeimos planus), pateikiami pavyzdžiai, kaip teisingai rašyti darbo skelbimus. Vyko susitikimai su darbo paieškos portalų vadovais, Lietuvos įdarbinimo įmonių asociacijos nariais.

3.3. Kova su smurtu dėl lyties

Nors smurto artimoje aplinkoje klausimai nėra tiesiogiai priskiriami lygių galimybių kontrolieriaus kompetencijai, Tarnyba smurtą prieš moteris artimoje aplinkoje vertina kaip kraštutinę diskriminacijos lyties pagrindu formą, kylančią iš moterų ir vyrų nelygių santykių. Policijos departamento duomenimis, nuo 2012 m. smurto artimoje aplinkoje statistika beveik nesikeičia: didžioji dalis smurtautojų yra vyrai (iki 92 proc. visų atvejų) ir didžioji dalis smurto aukų yra moterys (iki 80 proc.). Tad vertinant duomenis, būtina pripažinti, kad kalbėdami apie smurtą artimoje aplinkoje, kalbame apie smurtą prieš moteris.

Atsižvelgdama į tai, kad Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo (toliau – Stambulo konvencijos) preambulėje pripažįstama, jog smurtas prieš moteris yra istoriškai susiklosčiusių nelygių santykių tarp vyrų ir moterų išraiška, kuri lėmė vyrų dominavimą ir moterų diskriminavimą bei užkirto kelią pilnavertei moterų pažangai, Lygių galimybių

kontrolierė kreipėsi⁴³ į Seimo Žmogaus teisių komitetą su prašymu atkreipti dėmesį į tai, kad valstybei yra būtina ratifikuoti ir įgyvendinti Stambulo konvenciją.

2013-2015 m. Tarnyba vykdė Europos Komisijos finansuojamą projektą „Sutelkime jėgas ir kurkime visuomenę be smurto“, skirtą užtikrinti kompleksinį sprendimą moterų, nukentėjusių nuo vyrų smurto artimoje aplinkoje, apsaugos, vyrų atsakomybės už smurtą ir smurto prevencijos srityse. Europos Komisijos kvietimu, projekto vadovė dalyvavo projektų vykdytojų iš visos Europos susitikime, kur buvo dalinamasi rezultatais, įgyta patirtimi, žiniomis bei informacija apie suformuotą gerąją praktiką.

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba 2016 metais toliau tęsė aktyvią veiklą smurto artimoje aplinkoje prevencijos srityje ir spalio mėnesį parengė paraišką „Stop smurtui prieš moteris: nuo sąmoningumo didinimo iki nulinės tolerancijos aukų kaltinimui“⁴⁴. Tarnybos, drauge su partneriais Lygių galimybių plėtros centru, Žmogaus teisių stebėjimo institutu ir reklamos agentūra „Nomoshiti iniciatyva“ parengta paraiška Europos Komisijos buvo įvertinta geriausiai iš visų gautų paraiškų. Projekto pradžia 2017 m. balandį, trukmė – 30 mėnesių. Prie projektų veiklų įgyvendinimo taip pat prisidės Lietuvos gydytojų sąjunga.

Projekto tikslai: 1) įgalinti smurtą patyrusias moteris palikti smurtinius santykius; 2) gilinti specialistų, dirbančių su smurtą patyrusiomis moterimis (šeimos gydytojų, ginekologų, socialinių darbuotojų, vaiko teisių specialistų), apie tikslinės pagalbos smurto aukoms būdus jų kompetencijos ribose; 3) skatinti visuomenės netoleranciją smurtui prieš moteris, keisti šiuo metu žiniasklaidoje ir visuomenėje gajus smurtą patyrusių moterų kaltinimo (angl. victim blaming) praktikas, keisti nusistovėjusias nuostatas, jog už smurtą ir kovą su juo atsakingos pačios smurtą patyrusios moterys.

Europos Komisija 2017 metus skelbia kovos su smurtu prieš moteris artimoje aplinkoje metais, tad Tarnyba šiuo projektu prisidės prie visų šalių narių bendrų iniciatyvų, skirtų problemos matomumui didinti bei ieškoti efektyvių sprendimų situacijai iš esmės keisti.

⁴³ 2016 m. gruodžio 8 d. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos raštas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos projekto“ Nr. (1.4)S-985.

⁴⁴ Angl. “Stop Violence Against Women: From (A)wareness to (Z)ero Victims Blaming“. Paraiška rengta pagal Europos Komisijos ribotą kvietimą Nr. JUST/2016/RGEN/AG/VAWA „Sąmoningumo didinimas ir švietimas vykdant smurto prieš moteris prevenciją“.

3.4. Nacionaliniai lygybės ir įvairovės apdovanojimai 2015

Nacionaliniai lygybės ir įvairovės apdovanojimai – vienas iš Tarnybos veiklos prioritetų, numatytų Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos 2016 – 2018-ųjų metų strateginiame veiklos plane⁴⁵.

2016 m. balandžio 18 d. Nacionalinių lygybės ir įvairovės apdovanojimų 2015 organizatoriai – Tarnyba kartu su Nacionaliniu lygybės ir įvairovės forumu – pakvietė renginio svečius į iškilmingą ceremoniją Lietuvos nacionalinėje filharmonijoje. Nacionaliniai lygybės ir įvairovės apdovanojimai buvo įteikti šiems lygybės ir įvairovės srityje nusipelnusiems asmenims, organizacijoms ir iniciatyvoms: 1) Lyčių lygybės apdovanojimas – pilietinei iniciatyvai „Moterys kalba“; 2) Tautų dialogo apdovanojimas – pilietinei iniciatyvai „Priimsiu pabėgėlį“; 3) Vaivorykštės apdovanojimas – Tėvų, turinčių LGBT vaikus, paramos grupei; 4) Apdovanojimas „Geriausias amžius – mano amžius“ – filmo „Amžinai stilingos“ režisierė Linai Plioplytei; 5) Įveiktos kliūtys apdovanojimas – visuomenininkei Kristinai Dūdonytei; 6) Religijų įvairovės apdovanojimas – religijotyrininkei Aušrai Pažeraitei; 7) Metų proveržio apdovanojimas – knygos „Sparnuotos raidės“ idėjos autorei Eglei Jokužytei; 8) Žiniasklaidos balso apdovanojimas – fotografui Artūrai Morozovui; 9) Gyvenimo nuopelnų apdovanojimas – vaikų darželio ir dienos centro „Nendrė“ direktorei Danutei Mituzienei. Iškilminga apdovanojimų ceremonija 2016 metais buvo rengiama trečią kartą. Apdovanojimuose dalyvavo daugiau nei 400 svečių.

Daugiau informacijos apie apdovanojimų ceremoniją, nominantus ir apdovanotus kandidatus galima rasti Tarnybos interneto svetainėje www.lygybe.lt.

4. LYGIŲ GALIMYBIŲ SKLAIDA

4.1. Lietuvos savivaldybių lankymas

2016 metais lygių galimybių kontrolierė tęsė Lietuvos savivaldybių lankymą. Buvo aplankytos likusios 32 savivaldybės (2015 metais kontrolierė aplankė 28 savivaldybes). Susitikimuose iš viso dalyvavo 952 asmenys, kiekviename susitikime vidutiniškai apsilankė 30 dalyvių. Jų metu buvo pristatoma Tarnybos veikla, atlikti tyrimai dėl galimos diskriminacijos konkrečiose savivaldybėse, konsultuojama lygių galimybių užtikrinimo klausimais, skatinama kreiptis susidūrus su diskriminacija, didinamas Tarnybos žinomumas regionuose. Kontrolierė susitiko su savivaldybių merais ir

⁴⁵ 2015 m. gruodžio 18 d. lygių galimybių kontrolieriaus įsakymas Nr. V-26 patvirtinantis 2016-2018-ųjų metų strateginį veiklos planą.

administracijos vadovais dėl bendradarbiavimo bei tinkamo savivaldybių institucijų ir įstaigų pareigos užtikrinti lygias galimybes, numatytos įstatymuose, įgyvendinimo. Lygių galimybių įstatyme įtvirtinta, kad valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos pagal kompetenciją privalo užtikrinti, kad visuose teisės aktuose būtų įtvirtintos visiems lygios teisės ir galimybės, nepaisant lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos; rengti, tvirtinti ir įgyvendinti priemones, skirtas lygioms galimybėms užtikrinti; remti viešųjų įstaigų, asociacijų, labdaros fondų, religinių bendruomenių ir bendrijų programas, kurios padeda įgyvendinti lygias asmenų galimybes; numatyti priemones lygioms galimybėms užtikrinti savo strateginio planavimo dokumentuose. Kontrolieriaus lankymasis Lietuvos savivaldybėse 2015-2016 metais parodė, kad savivaldybių vadovybei ir administracijos darbuotojams trūksta informacijos apie lygių galimybių, nediskriminavimo principo integravimo svarbą, todėl 2016 metais Tarnyba parengė projektą „Savivaldybės sėkmės kodas – lyčių lygybė“, skirtą sistemiškai siekti lygių galimybių užtikrinimo, diegiant tikslines priemones tam pasiekti⁴⁶.

Paskutinių 10 metų Tarnybos skundų statistika rodo, kad 54,21 proc. visų pareiškėjų, besikreipusių į Tarnybą, buvo iš Vilniaus regiono. Tai leidžia daryti prielaidą, kad sostinės ir jos apylinkių gyventojai, lyginant su kitais regionais, geriausiai geba identifikuoti diskriminaciją bei yra linkę dažniau nei kitų regionų gyventojai, ginti savo pažeistas teises. Kontrolierė tikisi, kad apžvelgus visas Lietuvos savivaldybes bei asmeniškai susitikus su jų vadovais ir administracijos darbuotojais, sustiprės ne tik bendradarbiavimas su Lietuvos regionais, bet ir augs pažeistas teises ginančių asmenų skaičius, taip įgyvendinant Tarnybos strateginį veiklos planą⁴⁷, kuriame numatyta vykdyti diskriminacijos prevenciją visuomenėje.

⁴⁶ Daugiau žr. skyriuje 3.1. Lygių galimybių skatinimas viešajame sektoriuje.

⁴⁷ 2015 m. gruodžio 18 d. lygių galimybių kontrolieriaus įsakymas Nr. V-26 patvirtinantis 2016-2018-ųjų metų strateginį veiklos planą.

4.2. Tarptautinis ir nacionalinis bendradarbiavimas

Tarptautinis bendradarbiavimas

Susitikimai su užsienio valstybių delegacijų, diplomatinių tarnybų, tarptautinių organizacijų atstovais

2016 m. buvo tęsiamas ir vystomas bendradarbiavimas su Švedijos ambasada Lietuvoje ir institucijomis Švedijoje. 2016 m. vasario 23 dieną, tarpininkaujant Švedijos ambasada, lygių galimybių kontrolierė ir Tarnybos darbuotojai lankėsi Švedijos Lygybės ombudsmeno įstaigoje. Apsilankymo metu Tarnybos delegacija susipažino su institucijos darbu, iš švedų kolegų sėmėsi patirties skundų tyrimų, diskriminacijos prevencijos ir komunikacijos srityse. Ypač naudinga buvo susipažinti su Švedijos lygybės institucijos vykdoma strateginio bylinėjimosi funkcija, strateginės bylos atrankos metodais ir bylų vedimo procesu. Vizitas pagilino Tarnybos darbuotojų žinias, bei sustiprino ryšius su Švedijos lygybės ombudsmeno institucija. 2016 metais kontrolierė su naujai paskirta Švedijos ambasadore Lietuvoje Maria Christiną Lundqvist, sutarė dėl tolimesnio Tarnybos ir ambasados bendradarbiavimo, įgyvendinant iniciatyvas moterų ir vyrų lygybės bei lygių galimybių klausimais.

Tarnybos veikla ir įvairių socialinių grupių lygių galimybių situaciją Lietuvoje domėjosi daug 2016 metais Tarnyboje apsilankiusių užsienio valstybių pareigūnų, diplomatinių tarnybų, tarptautinių organizacijų atstovų: Belgijos Karalystės Senato Pirmininkė Cristine Defraigne, Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) komisaro tautinių mažumų klausimais patarėjos Iryna Ulasiuk ir Jennifer Croft, Austrijos ambasadorius Lietuvoje Johann Spitzer, Estijos lyčių lygybės ir lygių galimybių komisarė Liisa Pakosta, Švedijos Kultūros ir demokratijos ministrė Alice Bah Kuhnke, Flandrijos ministrė, atsakinga už viešąjį valdymą, pilietinę integraciją, būsto klausimus, lygias galimybes ir skurdo mažinimą Flandrijos vyriausybėje, Liesbeth Homans, Suomijos Užsienio reikalų ministerijos ambasadorė ypatingiems pavedimams Anne Lammila, naujasis Jungtinių Amerikos Valstijų ambasados patarėjas žmogaus teisių klausimais Ted Janis.

Su pažintiniais vizitais Tarnyboje lankėsi Sirijos žurnalistė ir moterų teisių aktyvistė Kholoud Helmi, Pietų Korėjos Lyčių lygybės skatinimo ir švietimo instituto, veikiančio prie Korėjos Lyčių lygybės ir šeimos ministerijos, pirmininkė Moo Suk Min.

Gruodžio 6 d. darbo vizito Lietuvoje metu Tarnyboje lankėsi Europos Tarybos Žmogaus teisių komisaras Nils Muižnieks. Komisaras domėjosi Tarnybos kompetencija, gaunamų skundų statistika, Jungtinių Tautų Neįgaliųjų konvencijos įgyvendinimo klausimais Lietuvoje. Pirmą kartą

su oficialiu vizitu į Lietuvą atvykęs Nils Muižnieks ypatingą dėmesį skyrė moterų, vaikų ir asmenų su negalia teisių apsaugos, lyčių lygybės ir kovos su smurtu prieš moteris temoms.

Dalyvavimas Europos Sąjungos Dvynių programoje

2016 metais Lietuva laimėjo Europos Sąjungos Dvynių programos projektą Ukrainoje „Ukrainos parlamento Vyriausiojo žmogaus teisių komisaro institucinių gebėjimų stiprinimas žmogaus teisių ir laisvių klausimais“. Projekto trukmė: 2017-2018 metai. Šiame projekte Tarnyba dalyvauja su pagrindiniu projekto vykdytoju – Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaiga – ir kitomis institucijomis-partnerėmis iš Lietuvos ir Austrijos (projekto jaunesnysis partneris): Lietuvos teisės institutu, Valstybine duomenų apsaugos inspekcija, Vilniaus universitetu, Centrine projektų valdymo agentūra, Austrijos Liudviko Bolcmano žmogaus teisių institutu.

Europos Sąjungos Dvynių programos projektai skirti priartinti kaimyninių šalių - naudos gavėjų valdymo sistemas prie Europos Sąjungos standartų teikiant joms paramą ir skatinant analogiškų institucijų bendradarbiavimą, ES valstybių patirties perdavimą valstybėms-naudos gavėjoms. Dvejų 2017-2018 metų trukmės projekte Tarnybos ekspertai kartu su kolegomis iš Lietuvos ir Austrijos dalyvaus misijose Ukrainoje, dirbs teikiant konsultacijas ir ekspertinę pagalbą Ukrainos nacionalinės žmogaus teisių institucijos veiklą reglamentuojančios teisinės bazės tobulinimui, institucinių gebėjimų ir efektyvumo stiprinimui, rengiant geriausia Europos praktika paremtą personalo apmokymo sistemą.

Bendradarbiavimas su užsienio šalių analogiškoms lygybės institucijoms

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba yra aktyvi Europos lygybės institucijų tinklo EQUINET narė. Pelną nesiekianti asociacija EQUINET, kurios buveinė įsikūrusi Briuselyje, įsteigta 2007 metais ir vienija 46 Europos Sąjungoje ir jos kaimyninėse valstybėse veikiančias specializuotas institucijas, kurios vykdo joms pagal ES nediskriminavimo direktyvas priskirtas funkcijas. EQUINET tikslas – stiprinti savo narių profesinius gebėjimus, tarpusavio paramą, keitimąsi patirtimi ir žiniomis, siekiant užtvirtinti šių organizacijų veiklos svarbą ir svarią poziciją tiek nacionalinėje tiek Europos Sąjungos lygių galimybių užtikrinimo politinėje darbotvarkėje.

2016 m. Tarnybos darbuotojai dalyvavo EQUINET darbo grupėse „Lygybė ir teisė“, „Politikos formavimas“, „Komunikacijos strategijos ir praktikos“, specializuotose EQUINET mokymuose ir seminaruose daugialypės diskriminacijos, komunikacijos socialiniuose medijose, diskriminacijos dėl rasės ir etninės kilmės, lyčių lygybės įgyvendinimo švietimo srityje temomis.

2016 m. spalio 4 d. Tarnyboje vyko Lietuvos ir užsienio lygių galimybių ekspertų susitikimas, kuris buvo organizuotas įgyvendinant Europos Komisijos finansuojamą projektą „Teisinės bazės

tobulinimas ir kompetencijos didinimas veiksmingam lygių galimybių ir nediskriminavimo principo įgyvendinimui“. Pasinaudodama naryste EQUINET Tarnyba išplatino kvietimą EQUINET nariams – kitų ES valstybių giminingoms lygybės institucijoms – dalyvauti diskusijoje ir pateikti savo išvalgas dėl pagal projektą atlikto teisinės bazės tyrimo ir rekomendacijas dėl Tarnybos efektyvumo ir nešališkumo užtikrinimo derinant kaziteisminės institucijos funkcijas su švietėjiška ir prevencine veikla. Susitikime dalyvavo nepriklausomas ekspertas, dirbantis lygybės institucijų srityje, Niall Crowley iš Airijos, Bulgarijos Apsaugos nuo diskriminacijos komisijos atstovė Kremena Lazarova, Tarnybos ekspertai ir atstovai iš projekto partnerių organizacijos Lietuvos žmogaus teisių centras.

Nacionalinis bendradarbiavimas

Įgyvendinant 2016 metų Tarnybos veiklos prioritetą „Bendradarbiavimo su nevyriausybinių organizacijomis bei akademinė bendruomene stiprinimas“⁴⁸ buvo surengti susitikimai su tautinių mažumų atstovais, moterų, asmenų su negalia, LGBT* asmenų teisių organizacijų nariais, lyčių studijų centrais; Tarnybos veikla pristatyta Mykolo Romerio universiteto, Lietuvos edukologijos universiteto ir Vilniaus universiteto studentams; pasirašyta bendradarbiavimo sutartis su Vilniaus universiteto Lyčių studijos centru.

2016 m. Tarnyboje studijų praktiką atliko 6 studentės ir 1 moksleivė. Daugiausia studentė sulaukta iš Vilniaus universiteto, studijuojančių socialinę politiką ir edukologiją, viena jų socialinę politiką studijavo Vytauto Didžiojo universitete. Studentės prisidėjo prie Nacionalinių lygybės ir įvairovės apdovanojimų organizavimo, Europos valstybių lygių galimybių įstatymų peržiūros ir analizės, diskriminuojančių darbo skelbimų interneto portaluose apžvalgos rengimo, kitų Tarnybos vykdomų veiklų. Pirmą kartą Tarnybos istorijoje studijų praktiką atliko studentė iš užsienio, studijuojanti Mykolo Romerio universitete Lietuvoje. Studentė iš Ukrainos atliko Lietuvos ir Ukrainos lygybės institucijų lyginamąją analizę, Europos Žmogaus Teisių Teismo diskriminacijos bylų ir tarptautinės gerosios praktikos pavyzdžių lygių galimybių integravimo srityje peržiūrą. Taip pat pirmą kartą mokomąją praktiką Tarnyboje atliko 10 klasės moksleivė, dalyvaujanti VŠĮ „Sėkmės mokykla“ programoje „Moksleivių praktikos savaitė“, skirtoje supažindinti moksleivius su įvairiomis profesijomis ir padėti išbandyti bei pasirinkti norimą specialybę. Studijų praktiką atliekantys studentai praturtina Tarnybos veiklą, stiprina ryšius su Lietuvos aukštosiomis mokyklomis bei prisideda prie didesnio Tarnybos veiklos žinomumo.

⁴⁸ 2015 m. gruodžio 18 d. lygių galimybių kontrolieriaus įsakymas Nr. V-26 patvirtinantis 2016-2018-ųjų metų strateginį veiklos planą.

2016 m. kontrolierė daug dėmesio skyrė tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimui sprendžiant kompleksinius diskriminacijos klausimus. Klausimais, kai lygių galimybių užtikrinimas įtraukia ne vieną instituciją bei yra reikalingas sisteminis požiūris ir esamos praktikos keitimas, buvo organizuojami susitikimai su atstovais iš Socialinės apsaugos ir darbo, Sveikatos, Švietimo ir mokslo, Vidaus reikalų ministerijų, Vyriausybės kanceliarijos, Neįgaliųjų reikalų departamento, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos, Lietuvos savivaldybių asociacijos bei kitų valstybės institucijų. Tautinių mažumų klausimams aptarti susitikta su Tautinių mažumų departamento vadove Vida Montvydaite. Taip pat žmogaus teisių užtikrinimo klausimais vyko pakartotiniai susitikimai su kitų žmogaus teisių institucijų vadovais.

2016 m. balandžio mėn. pirmą kartą Tarnybos istorijoje surengtas viešas Tarnybos 2015 metų veiklos ataskaitos pristatymas, kuris vyko Seimo spaudos konferencijų salėje. Pristatyme dalyvavę Seimo nariai, nevyriausybinės organizacijų ir akademinės bendruomenės nariai bei valstybinių institucijų atstovai turėjo galimybę ne tik susipažinti su Tarnybos 2015 metų veikla bei ir Tarnybos vadovei ir darbuotojams užduoti klausimus, teikti pastabas ir pasiūlymus.

2016 m. gruodžio 7 d. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba kartu su kitomis Lietuvos žmogaus teisių institucijomis ir Seimo Žmogaus teisių komitetu surengė konferenciją: „Pagarba kiekvienam žmogui: žmogaus teisių pasiekimai ir iššūkiai Lietuvoje“, skirtą paminėti Tarptautinę žmogaus teisių dieną. Tai buvo pirmas kartas, kai tokia proga susirinko ir savo veiklą pristatė visi Seimo skiriami žmogaus teises ginantys pareigūnai.

5. LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIAUS TARNYBOS VALDYMAS

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos 2016 - 2018-ųjų metų strateginiame veiklos plane buvo išskirtos šios 2016 m. Tarnybos veiklos efektyvumo didinimo kryptys: 1) siekiant tobulinti Tarnybos darbo organizavimą, peržiūrėti esamus ir sukurti naujus Tarnybos veiklą reglamentuojančius teisės aktus; 2) atnaujinti dokumentų valdymo sistemą; 3) įvertinti išteklių panaudojimo racionalumą ir didinti efektyvumą.

Išplėtus Lygių galimybių kontrolieriaus kompetencijos ribas⁴⁹, neišvengiamai didėja žmoniškųjų išteklių poreikis. Nuo 2016 m. liepos 1 d. Lygių galimybių kontrolieriaus darbui užtikrinti Tarnyboje įsteigta 19 pareigybių. Tačiau dėl nepakankamo darbo užmokesčio fondo ir darbo vietų

⁴⁹ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/0dfc3020ac9311e6b844f0f29024f5ac>

trūkumo 2016 m. pabaigoje dirbo tik 14 darbuotojų. Pagal Tarnybos 2017 - 2019-ųjų metų strateginį veiklos planą⁵⁰ numatyta, kad 2017 m. Tarnybos išlaidos darbo užmokesčiui turėtų padidėti 9 tūkst. eurų, o 2018 m. – dar 68 tūkst. eurų.

Įvertinus išteklių panaudojimo racionalumą ir siekiant didinti jų panaudojimo efektyvumą, dėta daug pastangų gauti tinkamas administracines patalpas Tarnybos darbui. Šiuo metu Tarnyba administracines patalpas nuomojasi iš privataus subjekto. Turimos patalpos nebeatitinka poreikių – jose nėra galimybės įrengti pakankamai darbo vietų. Siekiant užtikrinti Tarnybos atliekamas funkcijas bei efektyvaus valstybės biudžeto lėšų panaudojimą, 2016 m. lapkričio 8 d. buvo kreiptasi į Seimo kanceliariją dėl jai priklausančių patalpų, esančių Gedimino pr. 60 Vilniuje, perdavimo panaudos pagrindais laikinai ir neatlygintinai valdyti ir naudotis Tarnybos nuostatuose nustatytai veiklai vykdyti. VĮ „Turto bankas“ generalinio direktoriaus įsakymu⁵¹ minėtos patalpos perduotos Tarnybai.

2016 m. buvo atnaujinta dokumentų valdymo sistema, suteikusi galimybę gauti išsamią atliekamų tyrimų statistiką. Atnaujintoje Tarnybos interneto svetainėje atsirado galimybė pareiškėjams skundus pateikti internetu, užpildant e-skundo formą, kuria per 2016 metus pasinaudojo 118 pareiškėjų. Taip pat buvo sukurta Tarnybos paskyra pradėta aktyviai dalyvauti socialiniame tinklalapyje Facebook. Socialinio tinklalapio pagalba į Tarnybą kreipėsi ir buvo konsultuoti 94 interesantai.

5.1. Žmogiškieji ištekliai

Lygių galimybių kontrolieriaus darbui užtikrinti Tarnyboje įsteigta 19 pareigybių. Atkreiptinas dėmesys, kad dėl nepakankamo darbo užmokesčio fondo ir darbo vietų trūkumo 2016 m. pabaigoje dirbo tik 14 darbuotojų. Siekiant optimizuoti Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos darbą, Tarnybos funkcijos buvo struktūruotos. 2016 m. liepos 1 d. įsteigti Teisės, Lygių galimybių integravimo ir Veiklos administravimo skyriai (žr. 32 pav.).

Teisės skyrius užtikrina pagalbą kontrolieriui pagal kompetenciją prižiūrėti, kaip įgyvendinamos Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintos lygios teisės ir vykdomi Moterų ir vyrų lygių galimybių ir Lygių galimybių įstatymai, rengti teisės aktų ir kitų dokumentų projektus, užtikrinti Tarnybos organizacinės veiklos efektyvumą.

Lygių galimybių integravimo skyrius įgyvendina Tarnybos strateginius tikslus lygių galimybių integravimo ir visuomenės sąmoningumo didinimo srityje. Skyriaus pagrindiniai uždaviniai - užtikrinti

⁵⁰ <http://www.lygybe.lt/data/public/uploads/2017/02/2017-2019-igkt-strateginis-veiklos-planas-1.pdf>

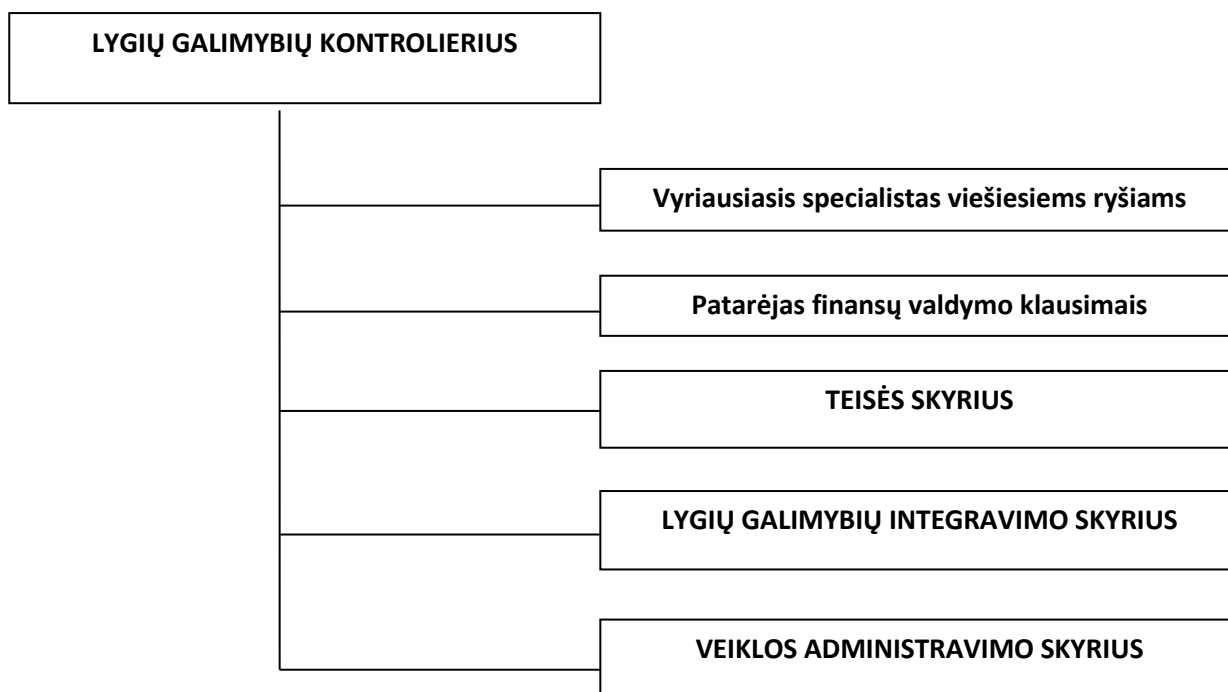
⁵¹ 2016 m. gruodžio 7 d. VĮ „Turto bankas“ generalinio direktoriaus įsakymas Nr. 83 „Dėl valstybės nekilnojamojo turto perdavimo pagal panaudos sutartį“.

Tarnybos veiklą lygių galimybių integravimo ir sklaidos srityje, užtikrinti Vyriausybės programose numatytų priemonių įgyvendinimą Tarnybos kompetencijos ribose, garantuoti Tarnybos dalyvavimą projektinėje veikloje bei vykdyti tarptautinį bendradarbiavimą.

Veiklos administravimo skyrius užtikrina lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos veiklos nuoseklumą ir tęstinumą, vykdo nuolatinę Tarnybos veiklos analizę, rengia siūlymus veiklos valdymo, darbo organizavimo tobulinimo klausimais. Pagrindiniai skyriaus uždaviniai - užtikrinti žmogiškųjų išteklių, dokumentų valdymą, užtikrinti darbuotojų saugą ir sveikatą reglamentuojančių teisės aktų įgyvendinimą bei Tarnybos materialinį aprūpinimą.

Viešųjų ryšių specialistas bei patarėjas finansų valdymo klausimais yra tiesiogiai pavaldūs lygių galimybių kontrolieriui.

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos struktūra

32 pav. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos valdymo schema

Viena iš Tarnybos vertybių yra darbuotojų profesionalumas. Tačiau darbuotojų apklausos metu paaiškėjo, kad darbuotojai Tarnybos profesionalumą vertina pakankamai kritiškai, todėl 2016 m. šiai vertybei stiprinti skirtas ypatingas dėmesys.

2016 m. kvalifikaciją kėlė visi Tarnybos darbuotojai. Darbuotojai žinias gilino efektyvaus rašymo mokymuose, darbuotojai pagal atliekamas funkcijas dalyvavo viešųjų pirkimų, finansų valdymo, personalo valdymo mokymuose. Tarnybos vykdomo Europos Tarybos finansuojamo projekto „Teisinės bazės tobulinimas ir kompetencijos didinimas veiksmingam lygių galimybių ir nediskriminavimo principo įgyvendinimui“ rėmuose tobulinti darbuotojų įgūdžiai valdant sudėtingas bendravimo ir bendradarbiavimo situacijas, interesantų aptarnavimo įgūdžiai. Taip pat darbuotojai dalyvavo komunikacijos strategijos kūrimo sesijoje, kurioje kartu su komunikacijos ekspertu apsibrėžė komunikacijos tikslus, Tarnybos pozicionavimą, tikslines auditorijas, suformulavo strateginės komunikacijos žinutes bei nustatė komunikacijos kanalus ir priemones.

Kadangi Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba yra vienintelė lygių galimybių srityje dirbanti ombudsmeno institucija Lietuvoje, Tarnybos darbuotojams lengviausia profesiniais klausimais pasidalinti su tokio tipo institucijomis kitose šalyse. Tarpininkaujant Švedijos ambasadai Lietuvoje, Tarnybos darbuotojai lankėsi Švedijos Karalystės Lygybės ombudsmeno įstaigoje, kur gilino žinias bei susipažino su švedų gerąja praktika lygių galimybių srityje. Vizito metu gilintasi strateginio bylinėjimosi, skundų tyrimų, diskriminacijos prevencijos ir komunikacijos su visuomene ir atskiromis visuomenės grupėmis srityse.

Tarnybos darbuotojai dalyvauja Europos Tarybos, Europos Komisijos, kitų tarptautinių organizacijų, taip pat Europos teisės akademijos organizuojamuose mokymų seminaruose teisininkams. Mokymų metu nagrinėjami Europos Sąjungos ir kiti tarptautiniai teisės aktai, jų projektai, suteikiamos praktinės žinios apie Europos Sąjungos teisėkūros ir teisinės praktikos naujoves, atliekamos įvairios praktinės užduotys.

Siekiant plėsti darbuotojų akiratį bei įgyti žinių konkrečiose srityse periodiškai organizuojami Tarnybos darbuotojų susitikimai – mokymai su žmogaus teisių ir lygių galimybių klausimais dirbančiais įvairiose srityse specialistais, mokslininkais ir ekspertais.

2016 metais vyko šie renginiai:

- Asociacijos LGL žmogaus teisių politikos koordinatorius Tomas Vytautas Raskevičius surengė seminarą – mokymus apie lytinę tapatybę ir lyties raišką. Ši tema Lietuvoje nauja bei mažai pristatyta, todėl Tarnybos darbuotojams svarbu išsamiau susipažinti su translyčių asmenų teisinės apsaugos klausimais ir problemomis.
- Mykolo Romerio universiteto Lyčių tyrimų laboratorijos vadovė dr. Eglė Krinickienė pristatė Lyčių tyrimų laboratorijos veiklą. Susitikimo metu taip pat aptartos institucijų

bendradarbiavimo galimybės, siekiant plėtoti faktinį moterų ir vyrų lygybės įgyvendinimą Lietuvoje, remiantis mokslinių tyrimų rezultatais šioje srityje.

- VšĮ „Psichikos sveikatos perspektyvos“ direktorė Karilė Levickaitė surengė diskusiją – mokymus apie psichikos sveikatą Lietuvoje, psichikos negalią turinčius asmenis, bei kokią diskriminaciją ir kokius žmogaus teisių pažeidimus patiria ši visuomenės grupė.

- Migracijos sociologas ir Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų instituto ekspertas dr. Karolis Žibas pristatė opiausias žmogaus teisių ir lygių galimybių užtikrinimo problemas migracijos srityje: prekybą žmonėmis, išnaudojimą darbo rinkoje ir tolerancijos stoką kitataučiams Lietuvos visuomenėje.

- Istorikė dr. Jolanta Karpavičienė skaitė pranešimą apie moters padėtį Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje.

- Dr. Milda Ališauskienė skaitė pranešimą apie naująsias religijas.

- Vilniaus universiteto Lyčių studijų centro direktorė, JT Moterų diskriminacijos panaikinimo komiteto (angl. *Committee on the Elimination of Discrimination against Women*, žinomo, kaip CEDAW komitetas) narė profesorė Dalia Leinartė pristatė CEDAW komiteto darbą.

- Tarnybos veiklos efektyvumui didinti surengtas susitikimas su tarptautiniais lygių galimybių ekspertais: ilgametę darbo lygybės institucijose patirtį turinčiu nepriklausomu lygybės ir įvairovės ekspertu Niall Crowley ir Bulgarijos lygybės institucijos eksperte Kremena Lazarova. Susitikimo metu analizuota Tarnybos veikla, įvaizdis, strateginiai tikslai, diskutuota kaip pasitelkus tarptautinę gerąją praktiką užtikrinti aukščiausius institucijos nepriklausomumo ir nešališkumo standartus ir diskriminaciją patyrusių asmenų apsaugą.

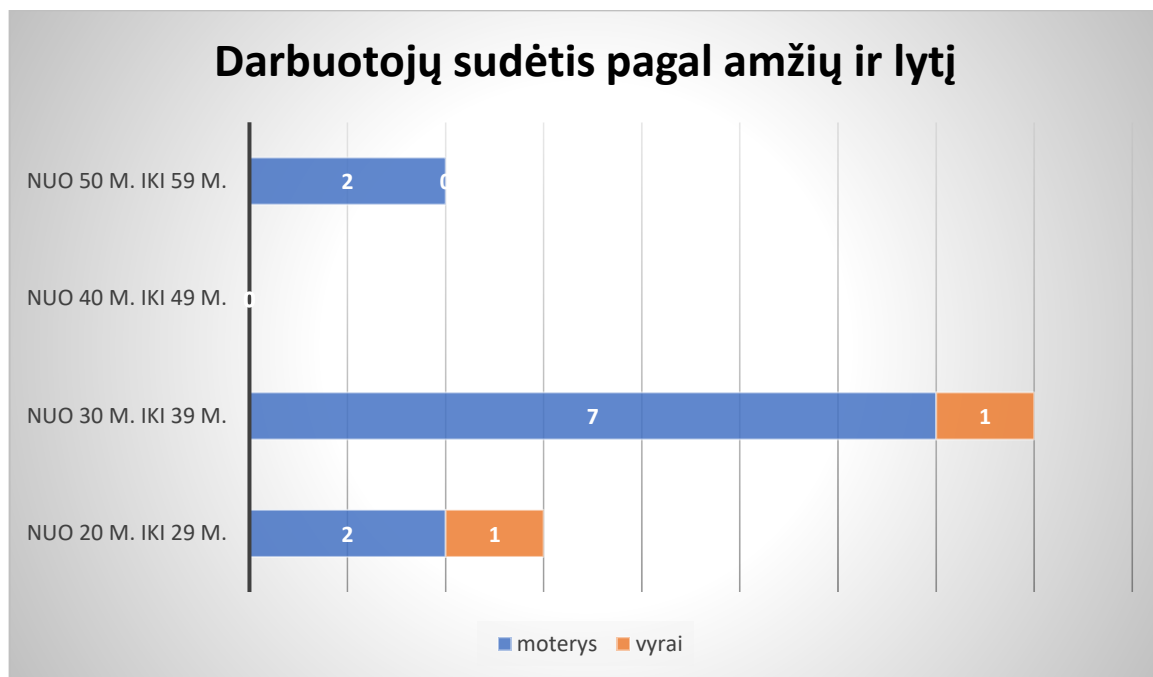
2016 m. Tarnybos darbuotojai kvalifikacijai tobulinti skyrė daugiau nei 800 akademinių valandų.

Pažymėtina, kad 3 Tarnybos darbuotojai priklauso Europos specializuotų lygių galimybių institucijų tinklo EQUINET darbo grupėms, t. y. „Lygybė ir teisė“ (*Equality Law*), „Politikos formavimas“ (*Policy Formation*) ir „Komunikacijos strategijos ir praktikos“ (*Communication Strategies and Practices*). Šiose darbo grupėse dalinamasi gerąja patirtimi su kitų Europos šalių kolegomis, vyksta mokymai, keliama specialistų kvalifikacija tarptautiniu lygmeniu. 2016 m. Tarnybos darbuotojai dalyvavo 7 EQUINET organizuosiuose seminaruose įvairiomis temomis.

Formuojant Tarnybos darbuotojų komandą siekiama, kad darbuotojų tarpe įvairovė būtų gerbiama ir puoselėjama. Kolektyvo įvairiapusiškumui ir atvirumui parodyti kasmet vykdoma Tarnybos darbuotojų anoniminė apklausa.

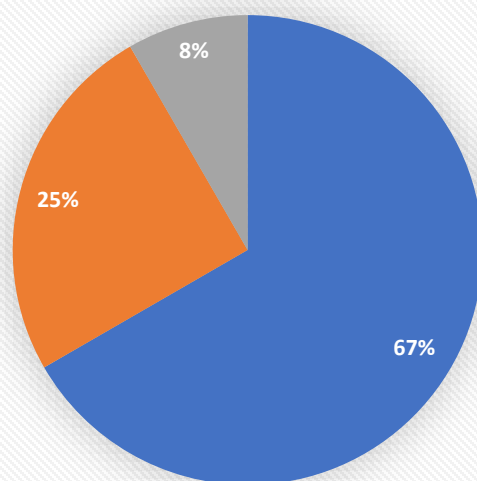
Kaip rodo apklausos rezultatai, Tarnybos darbuotojai turi aukštą kvalifikaciją ir didelę patirtį. Visi darbuotojai turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą, daugiau nei pusė iš jų – teisinį. Net 4 darbuotojai turi daugiau nei vieną aukštąjį išsilavinimą. Komandoje, be teisininkų, dirba ir filologai, sociologai, filosofai, istorikai, viešojo administravimo, veiklos audito, įstaigų vadybos, ekonomikos specialistai.

Žemiau, 33 – 37 pav., pateikiami darbuotojų apklausos duomenys, atspindintys personalo įvairumą lygių galimybių požiūriu.

33 pav. Darbuotojų sudėtis pagal amžių ir lytį

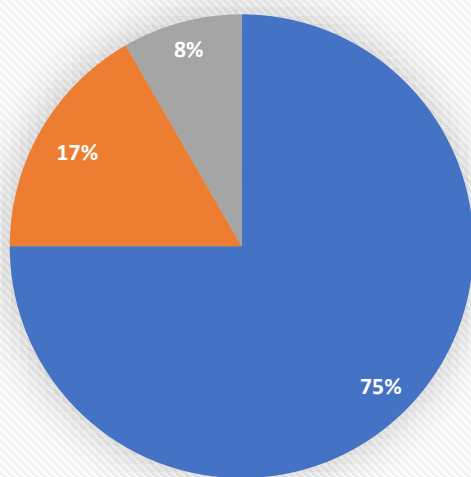
Darbuotojų sudėtis pagal išpažįstamą religiją

■ katalikai ■ netikintys ■ kita krikščioniška konfesija

34 pav. Darbuotojų sudėtis pagal išpažįstamą religiją

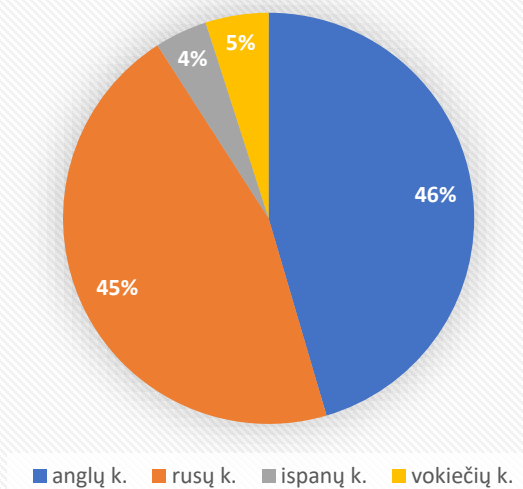
Darbuotojų sudėtis pagal tautybę

■ lietuviai ■ lenkai ■ kita

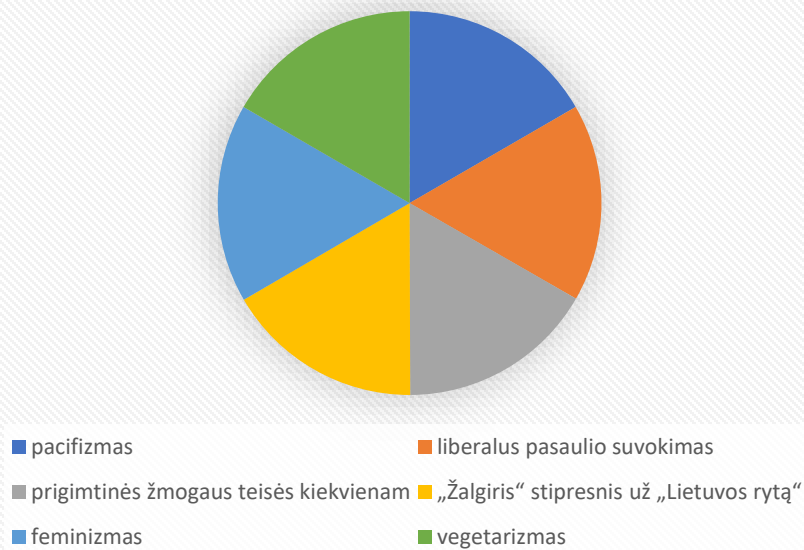
35 pav. Darbuotojų sudėtis pagal tautybę

Darbuotojų sudėtis pagal vartojamą užsienio kalbą

36 pav. Darbuotojų sudėtis pagal vartojamą užsienio kalbą

Darbuotojų įsitikinimai ar pažiūros

37 pav. Darbuotojų įsitikinimai ar pažiūros

38 pav. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos darbuotojai

5.2. Finansiniai ištekliai

2016 metais Tarnybos vykdomai Lygių galimybių užtikrinimo programai iš valstybės biudžeto buvo skirta 453 tūkst. eurų. Tarnyba panaudojo 99,4 % šių lėšų (atlyginimai sudarė 49 %, projektų kofinansavimas – 8 %). Tarnybos vykdomai projektinei veiklai papildomai buvo panaudota 67,4 tūkst. eurų, gautų tiesiogiai iš Europos Komisijos.

II. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Pastebėtina, kad 2016 m. buvo atlikta ženkliai daugiau tyrimų kontrolieriaus iniciatyva dėl diskriminacinių darbo skelbimų, kuriuose pirmenybė įsidarbinant teikiama tam tikros lyties arba tam tikro amžiaus pretendentams. Taigi akivaizdu, kad Lygių galimybių įstatyme bei Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatyme įtvirtintas teisinis reglamentavimas, draudžiantis skelbimuose priimant į darbą, valstybės tarnybą ar mokytis nurodyti reikalavimus, suteikiančius pirmenybę lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, nėra pakankamai efektyvi priemonė darbdaviams sudrausminti ir įpareigoti juos laikytis teisės aktų reikalavimų. Praktika rodo, kad darbdaviai dažnai dėl nežinojimo darbo skelbimuose nurodo diskriminacinius reikalavimus, pavyzdžiui, dėl lyties ar amžiaus.

Taip pat galima pastebėti, kad diskriminaciniai darbo skelbimai dažniausiai publikuojami interneto skelbimų portaluose, kuriuos administruoja šių portalų valdytojai, tačiau jie neatsako už darbo skelbimų turinį ir jų atitikimą Lygių galimybių įstatymo bei Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo nuostatomis. Todėl siūlytina įtvirtinti tokį teisinį reguliavimą, kuris nustatytų darbo skelbimų portalų administratorių pareigą užtikrinti, kad publikuojamuose darbo skelbimuose nebūtų reikalavimų, prieštaraujančių Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimams.

2. Pastebėtina, kad 2016 m., kaip ir ankstesniais metais, sulaukta skundų, kuriuose pareiškėjai reiškia nepasitenkinimą dėl nuolaidų įsigyti prekes ir paslaugas, kurios taikomos tam tikro amžiaus asmenims, pensinio amžiaus asmenims, negalią turintiems asmenims ir kurios, įvertinus tokių asmenų materialinę padėtį, tam tikras aplinkybes galėtų būti laikomos pagrįstomis. Lygių galimybių įstatymas įpareigoja prekių pardavėjus, gamintojus ar paslaugų teikėjus nepaisant lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, ir taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas. Taigi minėtas įstatymas nenustato išimčių, kuriais atvejais prekių ar paslaugų teikimas tam tikrais požymiais pasižyminčiais asmenų grupei būtų pateisinamas, pavyzdžiui tam tikrų paslaugų teikimas ar prekių pardavimas palankesnėmis kainomis socialiai pažeidžiamoms asmenų grupėms (senatvės pensininkams, ribotą darbingumą turintiems asmenims ir kt. asmenų grupėms).

Todėl siūlytina papildyti Lygių galimybių įstatymą nuostatomis, kurios nustato išimtinius atvejus, kuomet prekių ir paslaugų teikimą vien tik ar visų pirma tam tikrais požymiais pasižymintiems asmenims

pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis, ir tokie atvejai nebūtų laikomi diskriminacija.

3. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. rugpjūčio 31 d. nutarimu Nr. 894 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gruodžio 8 d. nutarimo Nr. 1739 „Dėl Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos ir jos Fakultatyvaus protokolo įgyvendinimo“ pakeitimo“, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba kontroliuoja Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatų, susijusių su lygių galimybių užtikrinimu, įgyvendinimą. Įgyvendindama šią rekomendaciją, praktikoje susiduriame su tam tikromis problemomis. Konvencija, pagal savo reguliavimo sritis ir nustatytus įpareigojimus, yra žymiai platesnė lyginant su Lygių galimybių įstatymu. Taigi praktikoje pasitaiko atvejų, kuomet tiriant gautą skundą dėl galimos diskriminacijos negalios pagrindu, yra nustatomas Konvencijos nuostatų pažeidimas, tačiau skundžiama veika nėra draudžiama Lygių galimybių įstatymu. Esant tokiai situacijai, lygių galimybių kontrolierius negali priimti kai kurių sprendimų, numatytų Lygių galimybių įstatymo 29 straipsnyje, bei skirti administracines nuobaudas pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 81 straipsnį, kuriame nustatyta administracinė atsakomybė išimtinai tik už moterų ir vyrų lygių teisių arba lygių galimybių pažeidimus.

Todėl siūlytina Lygių galimybių įstatyme lygių galimybių kontrolieriui suteikti įgalinimus efektyviai vykdyti Konvencijos nuostatų įgyvendinimo kontrolę.

4. 2000 m. kovo 7 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 266 „Dėl moterų ir vyrų lygių galimybių komisijos sudarymo ir jos nuostatų patvirtinimo“ buvo sudaryta tarpinstitucinė Moterų ir vyrų lygių galimybių komisija. Ši komisija nuo jos sudarymo veikia nuolat, tačiau atitinkamos Lygių galimybių komisijos, kuri apimtų ne vien lyties pagrindą šiuo metu valstybėje nėra. Rekomenduojame sudaryti tarptinstitucinę lygių galimybių komisiją, kuri nagrinėtų klausimus, susijusius su visais Lygių galimybių įstatyme minimais pagrindais.

5. 2017 m. sausio 1 d. nustojo galioti 2015 m. sausio 28 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 46 „Dėl Nediskriminavimo skatinimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“. Šiuo metu galiojančio tarpinstitucinio veiklos plano nėra. Derinimui pateiktą Nediskriminavimo skatinimo 2017-2019 metų veiksmų plano projektą planuojama tvirtinti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu. Pritarus tokiam Plano projekto tvirtinimui, t.y. ministro įsakymu, bus prarastas šio strateginio dokumento nacionalinis ir tarpinstitucinis statusas. Rekomenduojame Nediskriminavimo skatinimo tarpinstitucinį veiklos planą 2017–2019 m. patvirtinti Vyriausybės nutarimu.

6. Siūlytina ratifikuoti Europos Tarybos konvenciją dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje ir kovos su juo konvenciją (Stambulo konvenciją).

7. Siūlytina ratifikuoti Europos Tarybos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 12 protokolą.

8. Atsižvelgus į tai, kad nuo 2017 m. sausio 1 d. švietėjiška ir prevencinė kontrolieriaus veikla įtvirtinta Lygių galimybių įstatyme kaip privaloma veikla, didinti Tarnybos žmogiškuosius išteklius.

TARNYBOS VEIKLOS PRIORITETAI 2017 METAMS

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba numatė šiuos strateginius veiklos prioritetus 2017 metais:

1. Nacionaliniai lygybės ir įvairovės apdovanojimai (2017 m. I ketv.);
2. Vieša prieiga Tarnybos interneto svetainėje apie lygių galimybių kontrolieriaus priimtų sprendimų įgyvendinimo eigą (2017 m. I – II ketv.).
3. Pasiūlymų dėl teisės aktų, reglamentuojančių Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos veiklą, teikimas (2017 m. I - II ketv.);
4. Tarnybos darbuotojų kvalifikacinių gebėjimų tobulinimas (2017 m. I - IV ketv.);
5. Bendradarbiavimo su savivaldybėmis, privačiais juridiniais asmenimis, nevyriausybinėmis organizacijomis bei akademinė bendruomene stiprinimas (2017 m. I - IV ketv.);
6. Patalpų, esančių Gedimino pr. 60 Vilniuje, pritaikymas Tarnybos reikmėms (2017 m. I - IV ketv.);
7. Atliekamų tyrimų statistikos pagal savivaldybes elektroninio žemėlapiu sukūrimas (2017 m. II-IV ketv.).

Lygių galimybių kontrolierė

Agneta Skardžiuvienė